TIESAS SPRIEDUMS (pirmā palāta)
2006. gada 21. septembrī *

Satura rādītājs

Prāvas rašanās fakti ..... I - 8878

Prasība Pirmās instances tiesā un Apstrīdētais spriedums ..... I - 8881

Lietas dalībnieku prasījumi Tiesā ..... I - 8882

Apelācijas pamati ..... I - 8883

Par apelāciju ..... I - 8884

Par pirmo pamatu, kas balstās uz saprātīga termiņa principa pārkāpumu ..... I - 8884

Lietas dalībnieku argumenti ..... I - 8884

— Par pirmā pamata pirmo daļu attiecībā uz atšķirību starp administratīvās procedūras divām stadijām ..... I - 8884

— Par pirmā pamata otro daļu attiecībā uz pārmērīgo administratīvās procedūras ilgumu ..... I - 8887

— Par pirmā pamata trešo daļu attiecībā uz aizstāvības tiesību pārkāpumu I - 8888

Tiesas vērtējums ..... I - 8890

Par otro pamatu, kas balstās uz iespējamo attaisnojošo pierādījumu noraidīšanu laikā pēc brīdinājuma vēstules saņemšanas ..... I - 8898

Lietas dalībnieku argumenti ..... I - 8898

Tiesas vērtējums ..... I - 8899

— Ievada apsvērumi ..... I - 8899

— Otrā pamata pārbaude ..... I - 8901

* Tiesvedības valoda — holandiešu.

Par trešo pamatu, kas balstās uz TU dalību Komisijas norādītajos pārkāpumos ..... I - 8903

Par trešā pamata pirmo daļu attiecībā uz TU dalību kolektīvajā ekskluzivitātes režīmā ..... I - 8903

— Lietas dalībnieku argumenti ..... I - 8903

— Tiesas vērtējums ..... I - 8906

Par trešā pamata otro daļu attiecībā uz TU dalību kolektīvās ekskluzivitātes režīma paplašināšanā ..... I - 8911

— Lietas dalībnieku argumenti ..... I - 8911

— Tiesas vērtējums ..... I - 8912

Par trešā pamata trešo daļu attiecībā uz TU dalību pārkāpumā cenu jomā .... I - 8913

— Lietas dalībnieku argumenti ..... I - 8913

— Tiesas vērtējums ..... I - 8915

Par ceturto pamatu, kas balstās uz Komisijas TU inkriminētā pārkāpuma ilguma noteikšanu ..... I - 8916

Par ceturtā pamata pirmo daļu attiecībā uz kolektīvā ekskluzivitātes režīma ilgumu ..... I - 8916

— Lietas dalībnieku argumenti ..... I - 8916

— Tiesas vērtējums ..... I - 8919

Par ceturtā pamata otro daļu attiecībā uz pārkāpuma ilgumu cenu noteikšanas jautājumā ..... I - 8922

— Lietas dalībnieku argumenti ..... I - 8922

— Tiesas vērtējums ..... I - 8923

Par ceturtā pamata trešo daļu attiecībā uz TU inkriminēto pārkāpumu ilgumu I - 8925

— Lietas dalībnieku argumenti ..... I - 8925

— Tiesas vērtējums ..... I - 8926

Par piekto pamatu, kas saistīts ar lūgumu par naudas soda apmēra samazināšanu ... I - 8926

Par piektā pamata pirmo daļu attiecībā uz naudas soda apmēra samazināšanu tādēļ, ka TU inkriminēto pārkāpumu ilgums, iespējams, tika noteikts nepareizi I - 8926

— Lietas dalībnieku argumenti ... I - 8926

— Tiesas vērtējums ... I - 8928

Par piektā pamata otro daļu attiecībā uz naudas soda apmēra samazināšanu administratīvās procedūras pārmērīgā ilguma dēļ ... I - 8929

— Lietas dalībnieku argumenti ... I - 8929

— Tiesas vērtējums ... I - 8930

Par piektā pamata trešo daļu attiecībā uz naudas soda apmēra noteikšanu, ņemot vērā TU dalību Apstrīdētajā lēmumā minētajos pārkāpumos ... I - 8931

— Lietas dalībnieku argumenti ... I - 8931

— Tiesas vērtējums ... I - 8932

Par tiesāšanās izdevumiem ... I - 8933

Lieta C-113/04 P

par apelācijas sūdzību atbilstoši Tiesas Statūtu 56. pantam, ko 2004. gada 26. februārī iesniedza

Technische Unie BV, Amstelvēna (*Amstelveen*, Nīderlande), ko pārstāv P. Boss [*P. Bos*] un K. Ibērs [*C. Hubert*], *advocaten*,

prasītājs,

pārējie lietas dalībnieki —

Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied, Hāga (Nīderlande), ko pārstāv E. Peinakers Hordeiks [*E. Pijnacker Hordijk*], *advocaat*,

prasītāja pirmajā instancē,

Eiropas Kopienu Komisija, ko pārstāv V. Vilss [*W. Wils*], pārstāvis, kam palīdz H. Giljamss [*H. Gilliams*], *advocaat*, kas norādīja adresi Luksemburgā,

atbildētāja pirmajā instancē,

CEF City Electrical Factors BV, Roterdama (*Rotterdam*, Nīderlande),

CEF Holdings Ltd, Kenilvorta (*Kenilworth*, Apvienotā Karaliste),

ko pārstāv K. Vinkens-Geijselārs [*C. Vinken-Geijselaers*], J. Stuiks [*J. Stuyck*] un M. Polmans [*M. Poelman*], *advocaten*, kas norādīja adresi Luksemburgā,

personas, kas iestājušās tiesvedībā pirmajā instancē.

TIESA (pirmā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs P. Janns [*P. Jann*], tiesneši K. Šīmans [*K. Schiemann*] (referents), N. Kolnerika [*N. Colneric*], E. Juhāss [*E. Juhász*] un E. Levits,

ģenerāladvokāte J. Kokote [*J. Kokott*],
sekretāre M. Fereira [*M. Ferreira*], galvenā administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un tiesas sēdi 2005. gada 22. septembrī,

noklausījusies ģenerāladvokātes secinājumus tiesas sēdē 2005. gada 8. decembrī,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Ar savu apelācijas sūdzību *Technische Unie BV* (turpmāk tekstā — "*TU*") lūdz atcelt Eiropas Kopienu Pirmās instances tiesas 2003. gada 16. decembra spriedumu apvienotajās lietās T-5/00 un T-6/00 *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied* un *Technische Unie*/Komisija (*Recueil*, II-5761. lpp.; turpmāk tekstā — "Apstrīdētais spriedums") vai vismaz atcelt šo spriedumu attiecībā uz lietu T-6/00, ar kuru Pirmās instances tiesa noraidīja tā prasību atcelt Komisijas 1999. gada 26. oktobra lēmumu 2000/117/EK par EKL 81. panta piemērošanas procedūru [Lieta IV/33.884 — *Nederlandse Federatieve*

Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied un *Technische Unie* (*FEG* un *TU*)] (OV 2000, L 39, 1. lpp.; turpmāk tekstā — "Apstrīdētais lēmums").

Prāvas rašanās fakti

2 1991. gada 18. martā sabiedrība *CEF Holdings Ltd*, Apvienotajā Karalistē dibināta elektrotehnikas materiālu vairumtirgotāja, kā arī tās meitas sabiedrība *CEF City Electrical Factors BV*, kas ir nodibināta minētās sabiedrības darbības uzsākšanai Nīderlandes tirgū (turpmāk tekstā kopā sauktas — "*CEF*"), vērsās Eiropas Kopienu Komisijā ar sūdzību par sagādes problēmām, ar ko tās saskārās Nīderlandē.

3 Šī sūdzība attiecās uz trīs uzņēmumu apvienībām, kas darbojas Nīderlandes elektrotehnikas tirgū. Papildus *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied* (Nīderlandes federatīvā vairumtirdzniecības apvienība elektrotehnikas nozarē, turpmāk tekstā — "*FEG*") runa bija par *Nederlandse Vereniging van Alleenvertegenwoordigers op Elektrotechnisch Gebied* (Nīderlandes ekskluzīvo pārstāvju elektrotehnikas nozarē apvienība, turpmāk tekstā — "*NAVEG*") un *Unie van de Elektrotechnische Ondernemers* (Elektrotehnikas uzņēmumu apvienība, turpmāk tekstā — "*UNETO*").

4 Minētajā sūdzībā *CEF* pārmeta šīm trim apvienībām un to biedriem, ka tie ir noslēguši savstarpējos kolektīvos ekskluzivitātes nolīgumus visos elektrotehnikas materiālu izplatīšanas līmeņos Nīderlandē, kas padarīja praktiski neiespējamu elektrotehnisko materiālu vairumtirgotāja, kas nav *FEG* biedrs, darbības uzsākšanu

Nīderlandes tirgū. Tādējādi ražotāji un to aģenti vai importētāji piegādāja elektrotehnikas materiālus tikai *FEG* biedriem un elektromontieri saņēma materiālus tikai no tiem.

5 Vēlāk, 1991. gadā un 1992. gadā, *CEF* paplašināja savas sūdzības apmēru, uzrādot iepriekš noslēgtos nolīgumus starp *FEG* un tās biedriem par cenām un cenu atlaidēm, nolīgumus, kuru mērķis ir ierobežot dalību konkrētos projektos, kā arī vertikālos nolīgumus par cenām starp elektrotehnikas materiālu ražotājiem un vairumtirgotājiem — *FEG* biedriem.

6 Pēc tam, kad 1991. gada 16. septembrī Komisija nosūtīja brīdinājuma vēstuli *FEG* un tās biedriem (turpmāk tekstā — "brīdinājuma vēstule"), kā arī pēdējam adresātam vairākus informācijas pieprasījumus, un pēc tās dienestu veiktajām pārbaudēm, kurās tika pārbaudītas iespējamās *FEG* biedru saskaņotās darbības, Komisija 1996. gada 3. jūlijā paziņoja *FEG* un septiņiem tās biedriem, tostarp arī *TU*, savus iebildumus. 1997. gada 19. novembrī notika noklausīšanās sēde, klātesot visiem iebildumu paziņojuma adresātiem, kā arī *CEF*.

7 1999. gada 26. oktobrī Komisija pieņēma apstrīdēto lēmumu, kurā ir konstatēts, ka:

— *FEG* ir pārkāpusi EKL 81. panta 1. punktu, jo tā, pamatojoties uz noslēgto nolīgumu ar *NAVEG*, kā arī veicot saskaņotas darbības ar šajā asociācijā nepārstāvētajiem piegādātājiem, īstenoja kolektīvo ekskluzivitātes režīmu, lai ierobežotu piegādes uzņēmumiem, kas nav *FEG* biedri (apstrīdētā lēmuma 1. pants);

— *FEG* ir pārkāpusi EKL 81. panta 1. punktu, jo tieši un netieši sašaurinājusi savu biedru tiesības brīvi un neatkarīgi noteikt savas pārdošanas cenas, izmantojot saistošus lēmumus par konkrētām cenām un publikācijas, sniedzot saviem biedriem bruto un neto cenu ieteikumus, kā arī izveidojot saviem biedriem forumu, kas tiem ļauj apspriest cenas un to atlaides (apstrīdētā lēmuma 2. pants);

— *TU* ir pārkāpusi EKL 81. panta 1. punktu, aktīvi piedaloties apstrīdētā lēmuma 1. un 2. punktā minēto pārkāpumu izdarīšanā (šī lēmuma 3. pants).

8 Par iepriekšējā punktā minētajiem pārkāpumiem *FEG* un *TU* tika uzlikti naudas sodi attiecīgi 4,4 miljonu EUR un 2,15 miljonu EUR apmērā (apstrīdētā lēmuma 5. pants).

9 Tomēr, ņemot vērā ievērojamo procedūras ilgumu (102 mēneši), Komisija pēc savas iniciatīvas nolēma samazināt naudas sodu apmēru par EUR 100 000. Apstrīdētais lēmums šajā sakarā nosaka:

"(152) [..] Komisija piekrīt, ka procedūras ilgums šajā lietā, kas tika uzsākta 1991. gadā, ir bijis ievērojams. Šīs situācijas iemesli ir dažādi, un par tiem ir atbildīga gan Komisija, gan procedūras dalībnieki. Tiktāl, ciktāl pārmetumus par to var adresēt Komisijai, tā atzīst savu atbildību šajā sakarā.

(153) Šī iemesla dēļ Komisija samazina *FEG* naudas soda apmēru [no 4,5 miljoniem EUR] līdz 4,4 miljoniem EUR un *TU* naudas soda apmēru [no 2,25 miljoniem EUR] līdz 2,15 miljoniem EUR."

Prasība Pirmās instances tiesā un Apstrīdētais spriedums

10 Ar prasības pieteikumu Pirmās instances tiesā 2000. gada 14. janvārī (lieta T-6/00) *TU* cēla prasību, lai pamatā panāktu Apstrīdētā lēmuma atcelšanu, pakārtoti — tā 5. panta 2. punkta atcelšanu, papildus pakārtoti — tai uzliktā naudas soda samazināšanu līdz EUR 1000.

11 Ar prasības pieteikumu, kas Pirmās instances tiesā tika iesniegts tajā pašā dienā (lieta T-5/00) *FEG* cēla prasību ar tādu pašu priekšmetu, kāds bija *TU* prasībai.

12 Ar Pirmās instances tiesas pirmās palātas priekšsēdētāja 2000. gada 16. oktobra rīkojumu *CEF* tika atļauts iestāties tiesvedībā Komisijas prasījumu atbalstam.

13 *FEG* un *TU* prasības, kas tika apvienotas mutvārdu procesam un sprieduma taisīšanai, ar apstrīdēto spriedumu tika noraidītas. *FEG* un *TU* tika piespriests segt savus tiesāšanās izdevumus, kā arī atlīdzināt Komisijas un personu, kas iestājās tiesvedībā pirmajā instancē, tiesāšanās izdevumus katrā lietā, kuras šie prasītāji attiecīgi bija uzsākuši.

Lietas dalībnieku prasījumi Tiesā

14 Savā apelācijas sūdzībā *TU* lūdz Tiesu:

— atcelt Apstrīdēto spriedumu un izskatīt lūgumu atcelt Apstrīdēto lēmumu; pakārtoti — atcelt minēto spriedumu un nosūtīt lietu Pirmās instances tiesai;

— pilnībā vai daļēji atcelt Apstrīdēto lēmumu, ciktāl tas attiecas uz *TU*, vai, lemjot atkārtoti, būtiski samazināt tam uzliktā naudas soda apmēru;

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus šajā instancē, ieskaitot ar tiesvedību Pirmās instances tiesā saistītos tiesāšanās izdevumus.

15 Komisija lūdz Tiesu:

— apelācijas sūdzību noraidīt kopumā kā nepieņemamu vai vismaz kā nepamatotu;

— piespriest *TU* atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

Apelācijas pamati

16 Savas apelācijas sūdzības pamatojumam *TU* izvirza piecus pamatus, kas balstās uz:

— Kopienu tiesību un/vai Romā 1950. gada 4. novembrī parakstītās Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā — "ECTK") pārkāpumu vai vismaz nesaprotamu apstrīdētā sprieduma pamatojumu, jo Pirmās instances tiesa ir nospriedusi, ka samērīga termiņa pārsniegšana nevar būt pamatā Apstrīdētā lēmuma atcelšanai vai naudas soda apmēra papildu samazināšanai;

— pienākuma norādīt pamatojumu neizpildi, jo apstrīdētajā lēmumā ir iekšējas pretrunas — tā divdomīguma dēļ nav skaidrs, kādu nozīmi Pirmās instances tiesa ir piešķīrusi brīdinājuma vēstules paziņošanas datumam;

— tiesību kļūdu vai nesaprotamu apstrīdētā sprieduma pamatojumu, jo Pirmās instances tiesa ir nospriedusi, ka Komisija pamatoti varēja uzlikt atbildību *TU* par Apstrīdētā lēmuma 1. un 2. pantā norādītajiem pārkāpumiem;

— tiesību kļūdu vai nesaprotamu apstrīdētā sprieduma pamatojumu, jo Pirmās instances tiesa ir uzskatījusi katru Apstrīdētā lēmuma 1. un 2. punktā minēto pārkāpumu par turpinātu pārkāpumu, kas ir veikts paredzētajos laika posmos; turklāt Pirmās instances tiesa ir saglabājusi tos pašus laika posmus, kas atbilst iepriekš minētajiem pārkāpumiem, lai aprēķinātu šī lēmuma 3. pantā minētā pārkāpuma ilgumu;

— tiesību kļūdu, jo, neskatoties uz kļūdainu pārkāpumu ilguma novērtējumu un saprātīga termiņa principa neievērošanu, Pirmās instances tiesa naudas soda apmēru papildus nesamazināja vai vismaz šo novērtējumu pamatoja nepilnīgi.

Par apelāciju

Par pirmo pamatu, kas balstās uz saprātīga termiņa principa pārkāpumu

Lietas dalībnieku argumenti

17 Sava pirmā pamata ietvaros *TU* pārmet Pirmās instances tiesai, ka tā ir pārkāpusi Kopienu tiesības un/vai ECTK vai vismaz nesaprotami pamatojusi Apstrīdēto spriedumu, jo tā ir nospriedusi, ka saprātīga termiņa pārsniegšana nevar būt pamatā apstrīdētā lēmuma atcelšanai vai *TU* uzliktā naudas soda papildu samazināšanai. Šis pamats ietver trīs daļas.

— Par pirmā pamata pirmo daļu attiecībā uz atšķirību starp administratīvās procedūras divām stadijām

18 *TU* pārmet Pirmās instances tiesai, ka tā Apstrīdētā sprieduma 78. un 79. punktā ir nospriedusi, ka administratīvās procedūras stadija pirms paziņojuma par iebildumiem pagarināšana nevarēja kaitēt aizstāvības tiesībām, jo procedūrā Kopienas konkurences politikas jomā ieinteresētām personām netiek izvirzītas formālas

apsūdzības līdz brīdim, kad tās saņem paziņojumu par iebildumiem. Tādējādi Pirmās instances tiesa, novērtējot, vai termiņš ir saprātīgs, kļūdaini nav ņēmusi vērā 57 administratīvās procedūras mēnešus.

19 *TU* norāda, ka, lai noteiktu, vai ir ticis ievērots saprātīga termiņa princips, ir jāizvērtē gan kopējais administratīvās procedūras ilgums, gan tās atsevišķo stadiju ilgums. Tas uzskata, ka, nošķirot divas minētās procedūras stadijas un uzskatot, ka stadijai pirms paziņojuma par iebildumiem "nav nozīmes", novērtējot termiņa saprātīgumu, Pirmās instances tiesa ir rīkojusies nesaderīgi ar Kopienu tiesībām.

20 Turklāt Pirmās instances tiesa nav ņēmusi vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, Apstrīdētā sprieduma 79. un 80. punktā norādot, ka par paziņojuma par iebildumiem formālās saņemšanas datumu ir jāuzskata brīdis, sākot no kura ieinteresētajām personām ir izvirzīta formāla apsūdzība, un ar kuru ir uzsākta procedūra saskaņā ar Padomes 1962. gada 6. februāra Regulas Nr. 17 Pirmā regula par Līguma [81.] un [82.] panta piemērošanu (OV 1962, 13, 204. lpp.) 3. pantu, un ka tādās krimināllietās kā šajā gadījumā saprātīgs termiņš, kas ir noteikts ECTK 6. panta 1. punktā, sākas no šī brīža.

21 Tomēr *TU* apgalvo, ka šī gadījuma īpašajos apstākļos "formālās apsūdzības brīdis" sakrīt nevis ar paziņojuma par iebildumiem saņemšanas brīdi, bet ar brīdinājuma vēstules saņemšanas datumu vai ar pirmā papildu informācijas pieprasījuma datumu.

22 Savukārt Komisija norāda, ka *TU* izvirzītā pirmā pamata pirmā daļa balstās uz kļūdainu Apstrīdētā sprieduma interpretāciju. Pēc tās domām, šī sprieduma 77. punktā Pirmās instances tiesa ir konstatējusi, ka administratīvās procedūras

pirmā stadija bija nesaprātīgi ilga; tādējādi tā, novērtējot, vai termiņš no pirmajiem dokumentiem šajā procedūrā līdz apstrīdētā lēmuma pieņemšanai, bija saprātīgs, ņēma vērā minētās procedūras pirmo stadiju.

23 Komisija apgalvo, ka Pirmās instances tiesa, uzskatot, ka gan pirmā, gan otrā administratīvās procedūras stadija pārmērīgi ieilga, un vēlāk izvērtējot, vai šāda saprātīga termiņa pārsniegšana ir kaitējusi *TU* aizstāvības tiesībām, rīkojās atbilstoši Tiesas judikatūrai, saskaņā ar kuru izmeklēšanas dažādo stadiju nesaprātīgais ilgums automātiski nerada saprātīga termiņa principa pārkāpumu. Tāpat ir nepieciešams, lai attiecīgie uzņēmumi pierādītu, ka šis nesaprātīgais ilgums ir kaitējis aizstāvības tiesībām (2002. gada 15. oktobra spriedums apvienotajās lietās C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, no C-250/99 P līdz C-252/99 P un C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija (*Recueil*, I-8375. lpp., 173.–178. punkts).

24 Šajā lietā, pēc Komisijas domām, *TU* nav iesniedzis pārliecinošu pierādījumu savam apgalvojumam, ka administratīvās procedūras pārmērīgais ilgums ir kaitējis tā aizstāvības tiesībām.

25 Komisija arī uzsver — no Apstrīdētā sprieduma 87.–92. punkta izriet, ka, izskatot jautājumu, vai nesamērīgi ilgā administratīvā procedūra, ko tā konstatēja, ir kaitējusi *TU* aizstāvības tiesībām, Pirmās instances tiesa sniedza savu analīzi gan par pirmo, gan par otro administratīvās procedūras stadiju.

26 Pakārtoti Komisija norāda, ka jautājums par to, vai, lai izvirzītu apsūdzību *TU* ECTK 6. panta izpratnē, ir jāņem vērā paziņojuma par iebildumiem datums vai brīdinājuma vēstules saņemšanas datums, nav nozīmīgs, jo Apstrīdētā sprieduma 76.–85. punkta

teksts skaidri atklāj, ka Pirmās instances tiesa ir izskatījusi jautājumu par saprātīga termiņa principa ievērošanu gan attiecībā uz pirmo administratīvās procedūras stadiju, kas sākās brīdinājuma vēstules saņemšanas dienā, gan attiecībā uz otro šīs procedūras stadiju.

27 Tādējādi Komisija iesaka pirmā pamata pirmo daļu noraidīt kā nepamatotu.

— Par pirmā pamata otro daļu attiecībā uz pārmērīgo administratīvās procedūras ilgumu

28 *TU* norāda, ka Pirmās instances tiesa nav konstatējusi atsevišķu Komisijas pienākumu neizpildi. It īpaši paziņojums par iebildumiem *FEG* un tās biedriem tika nosūtīts tikai 57 mēnešus pēc brīdinājuma vēstules nosūtīšanas. Tādējādi, pēc *TU* domām, Komisija ilgu laiku atstāja ieinteresētās personas neskaidrībā par darbībām, kas pret viņām varētu tikt uzsāktas.

29 Administratīvās procedūras ilgums Pirmo instances tiesu pirmajā brīdī ir mudinājis atzīt, ka ir pārkāpts saprātīga termiņa princips. Neatkarīgi no jautājuma par to, vai *TU* aizstāvības tiesības faktiski tika pārkāptas, tik nozīmīgam minētā termiņa pārkāpumam bija jāļauj Pirmās instances tiesai secināt, ka, visas ieinteresētās personas atstājot neskaidrībā tik ilgu laiku, Apstrīdēto lēmumu kā tādu nedrīkst pieņemt.

30 Komisija atgādina, ka atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai nesaprātīgs administratīvās procedūras ilgums var būt pamatā Komisijas lēmuma atcelšanai tikai tad, ja attiecīgie uzņēmumi pierāda, ka saprātīgā termiņa pārkāpums ir kaitējis aizstāvības tiesībām. Pirmās instances tiesa ir pārbaudījusi šo jautājumu Apstrīdētā sprieduma 87.–93. punktā, kuros tā ir secinājusi, ka nepastāv neviens pierādījums par kaitējumu *TU* interesēm.

31 Komisija norāda — apgalvojuma, ka Pirmās instances tiesa nav konstatējusi vairākus saprātīga termiņa pārkāpumus, mērķis ir apstrīdēt šīs tiesas veikto faktu novērtējumu, un līdz ar to tas ir acīmredzami nepieņemams.

— Par pirmā pamata trešo daļu attiecībā uz aizstāvības tiesību pārkāpumu

32 *TU* apgalvo, ka Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tiesību kļūdu vai vismaz nesaprotami pamatojusi apstrīdēto spriedumu, jo tā ir atzinusi, ka nesaprātīgi ilgā administratīvā procedūra nav ietekmējusi *TU* aizstāvības tiesības (Apstrīdētā sprieduma 79. punkts kopskatā ar tā 93. un 94. punktu).

33 Turklāt tas uzskata, ka aizstāvības tiesības tika skartas stadijā pirms paziņojuma par iebildumiem saņemšanas. Tas it īpaši norāda uz nelabvēlīgām sekām, ar ko tas šī procedūras ilguma dēļ saskārās, vācot pierādījumus.

34 *TU* uzskata, ka tam bija liegta iespēja veiksmīgi savākt pierādījumus. Tā kā bija pagājis diezgan nozīmīgs laiks, kļuva aizvien grūtāk savākt no tā pieprasītos pierādījumus savās interesēs, lai gan tas rīkojās, ievērojot vispārējo jebkuram uzņēmumam uzlikto piesardzības pienākumu, kā Pirmās instances tiesa ir norādījusi Apstrīdētā sprieduma 87. punktā.

35 Savukārt Komisija galvenokārt uzskata, ka pirmā pamata trešās daļas mērķis ir apstrīdēt faktu vērtējumu, ko Pirmās instances tiesa ir veikusi Apstrīdētā sprieduma 87.–93. punktā, un tādēļ tā ir acīmredzami nepieņemama.

36 Pakārtoti Komisija apstrīd *TU* argumentu par to, ka pārmērīga izmeklēšanas ilguma dēļ šī sabiedrība nevarēja pienācīgi izpētīt pierādījumus. Šajā sakarā Komisija atgādina, ka *TU* šos argumentus iesniedza Pirmās instances tiesai, kura tos Apstrīdētā sprieduma 87. un 88. punktā noraidīja. *TU* šajos punktos Pirmās instances tiesas secinājumus neatspēkoja.

37 Arī *CEF* atbildē uz apelācijas paziņojumu norāda, ka *TU* pirmais pamats balstās uz kļūdainu Apstrīdētā sprieduma izpratni. Novērtējot termiņa saprātīgumu, Pirmās instances tiesa pamatoti ir izskatījusi laikposmu, kas sākas ar informācijas pieprasījuma datumu, proti, 1991. gada 25. jūliju.

38 Attiecībā uz saprātīgu termiņu un aizstāvības tiesību pārkāpumu *CEF* atsaucas uz 49. punktu 1998. gada 17. decembra spriedumā lietā C-185/95 P *Baustahlgewebe/* Komisija (*Recueil*, I-8417. lpp.), apgalvojot, ka Pirmās instances tiesa nav piemērojusi kļūdainu juridisku jēdzienu, uzskatot, ka, lai arī administratīvās procedūras pirmā stadija bija pārmērīgi ilga, saprātīga termiņa princips netika pārkāpts, jo aizstāvības tiesību pārkāpums nebija pierādīts.

39 Katrā ziņā *CEF* uzskata, ka šajā lietā runa ir par Pirmās instances tiesas veikto fakta konstatāciju, kuru Tiesa nevar pārskatīt. Tādējādi pirmais pamats ir jānoraida kā nepieņemams vai jebkurā gadījumā kā nepamatots.

Tiesas vērtējums

40 Saprātīga termiņa ievērošana administratīvo procedūru laikā konkurences politikas jomā ir vispārējs Kopienu tiesību princips, kura ievērošanu nodrošina Kopienu tiesas (1997. gada 18. marta spriedums lietā C-282/95 P *Guérin automobiles*/Komisija, *Recueil*, I-1503. lpp., 36. un 37. punkts, kā arī iepriekš minētais spriedums lietā *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, 167.–171. punkts).

41 Ir jāpārbauda, vai Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tiesību kļūdu, noraidot argumentus, kas balstīti uz iespējamo Komisijas izdarīto šī principa pārkāpumu.

42 Pretēji *TU* apgalvotajam Pirmās instances tiesa, lai piemērotu saprātīga termiņa principu, ir nošķīrusi divas administratīvās procedūras stadijas, proti, iepriekšējas izmeklēšanas stadiju pirms paziņojuma par iebildumiem no pārējās administratīvās procedūras (skat. Apstrīdētā sprieduma 78. punktu).

43 Šādā veidā pārbaude uzsākta pilnīgā saskaņā ar Tiesas judikatūru. Tādējādi iepriekš minētā sprieduma lietā *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija 181.–183. punktā Tiesa ir nospriedusi, ka administratīvo procedūru var pārbaudīt, nodalot divas stadijas, kas seko viena otrai un katra no kurām atbilst noteiktai

iekšējai loģikai. Pirmā stadija, kas ilgst līdz paziņojumam par iebildumiem, sākas dienā, kad Komisija, izmantojot Kopienu likumdevēja sniegtās pilnvaras, veic tādus pasākumus, ar ko tā norāda uz izdarīto pārkāpumu un kas tai ļauj izteikt viedokli par procedūras virzienu. Savukārt otrā stadija ilgst no paziņojuma par iebildumiem līdz galīgā lēmuma pieņemšanai. Tai ir jāļauj Komisijai pieņemt galīgo lēmumu par konstatēto pārkāpumu.

44 Pēc tam, kad tā bija nošķirusi divas administratīvās procedūras stadijas, Pirmās instances tiesa uzsāka izskatīt jautājumu, vai kāda no stadijām ir bijusi pārmērīgi ilga.

45 Attiecībā uz pirmo stadiju Pirmās instances tiesa Apstrīdētā sprieduma 77. punktā ir konstatējusi, ka Komisija nogaidīja vairāk nekā trīs gadus pēc informācijas pieprasījuma nosūtīšanas *TU* 1991. gada 25. jūlijā atbilstoši Regulas Nr. 17 11. pantam, pirms tā uzsāka pirmās pārbaudes uz vietas. Pirmās instances tiesa piekrita, ka šāds ilgums ir pārmērīgs un tā pamatā ir Komisijas pieļautā bezdarbība.

46 Attiecībā uz otro administratīvās procedūras stadiju Pirmās instances tiesa Apstrīdētā sprieduma 85. punktā ir norādījusi, ka no lietas dalībnieku noklausīšanās līdz Apstrīdētā lēmuma pieņemšanai pagāja apmēram 23 mēneši, kas ir ievērojams laiks, un ka par to nav atbildīgi ne *TU*, ne *FEG*. Pirmās instances tiesa ir secinājusi, ka Komisija pārsniedza parasti nepieciešamo termiņu minētā lēmuma pieņemšanai.

47 Tā kā procedūras pārmērīgā ilguma konstatācija, par ko nav iespējams uzlikt atbildību ne *TU*, ne *FEG*, pati par sevi nav pietiekama, lai secinātu, ka saprātīgā termiņa princips ir pārkāpts, Pirmās instances tiesa novērtēja šāda ilguma ietekmi uz

TU aizstāvības tiesībām. Šādas pieejas pieņēmums izriet no Apstrīdētā sprieduma 74. punkta, kurā Pirmās instances tiesa ir nospriedusi, ka saprātīga termiņa pārsniegšana var būt pamats tiesību akta atcelšanai tikai tāda lēmuma gadījumā, ar ko konstatē, ka šī principa pārkāpums ir ietekmējis attiecīgo uzņēmumu aizstāvības tiesības. Papildus šim īpašajam gadījumam pienākuma lemt saprātīgā termiņā neizpilde neietekmē Regulas Nr. 17 administratīvās procedūras spēkā esamību.

48 Atsauce uz šo kritēriju, lai konstatētu saprātīga termiņa principa pārkāpumu, ir pilnībā likumīga. Faktiski iepriekš minētā sprieduma lietā *Baustahlgewebe*/Komisija 49. punktā, novērtējot tiesvedības ilgumu Pirmās instances tiesā, Tiesa ir nospriedusi, ka norāde, saskaņā ar kuru procedūras ilgumam ir bijusi ietekme uz prāvas risinājumu, var novest pie Apstrīdētā sprieduma atcelšanas. Tāda pati pieeja ir Pirmās instances tiesas argumentējumā, jo tā uzskatīja, ka pārmērīga procedūras ilguma dēļ Komisijā Apstrīdētais lēmums ir jāatceļ, ja ir pārkāptas *TU* aizstāvības tiesības, kas neizbēgami ietekmētu procedūras iznākumu.

49 Līdz ar to ir jānovērtē Pirmās instances tiesas analīze attiecībā uz šajā kontekstā iespējamo *TU* aizstāvības tiesību pārkāpumu.

50 No Apstrīdētā sprieduma izriet, ka šajā analīzē tiek novērtēta tikai administratīvās procedūras otrās stadijas pārmērīgā ilguma ietekme uz *TU* aizstāvības tiesību izmantošanu. It īpaši minētā sprieduma 93. punktā Pirmās instances tiesa ir secinājusi, ka pārmērīga administratīvās procedūras pagarināšana pēc [lietas dalībnieku] noklausīšanās nav ietekmējusi *TU* un *FEG* aizstāvības tiesības.

51 Attiecībā uz iepriekšējās izmeklēšanas stadiju pirms paziņojuma par iebildumiem Pirmās instances tiesa Apstrīdētā sprieduma 79. punktā ir norādījusi, ka vienīgi šīs administratīvās procedūras stadijas pagarināšana pati par sevi nevarēja ierobežot aizstāvības tiesības, jo *TU* un *FEG* nav izvirzīta neviena formāla apsūdzība līdz pat paziņojuma par iebildumiem saņemšanai.

52 Šis secinājums ir pareizs tiktāl, ciktāl Pirmās instances tiesa ir uzskatījusi, ka tikai pēc paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas *TU* un *FEG* tika oficiāli informēti par pārkāpumiem, ko Komisija tiem inkriminē pēc tās veiktajām izmeklēšanām. Pirmās instances tiesas argumentācijas pamatā ir uzskats, ka tikai administratīvās procedūras otrās stadijas laikā attiecīgie uzņēmumi var pilnībā norādīt uz aizstāvības tiesībām, bet nevar to darīt stadijā pirms paziņojuma par iebildumiem, jo tad Komisija vēl nav formulējusi iebildumus sakarā ar tās konstatētajiem iespējamajiem pārkāpumiem.

53 Tomēr Pirmās instances tiesas Apstrīdētā sprieduma 79. punktā veiktajā konstatācijā nav ņemta vērā iespējamība, ka pārmērīgais iepriekšējās izmeklēšanas stadijas ilgums varēja ietekmēt *TU* aizstāvības tiesību izmantošanu administratīvās procedūras otrajā stadijā, proti, pēc paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas.

54 Administratīvās procedūras pirmās stadijas pārmērīgajam ilgumam var būt ietekme uz turpmākajām attiecīgo uzņēmumu aizstāvības iespējām, it īpaši samazinot aizstāvības tiesību efektivitāti, ja uz tām atsaucas procedūras otrajā stadijā. Faktiski, kā norāda ģenerāladvokāte savu secinājumu 123. punktā, jo ilgāks laiks paiet starp tādu izmeklēšanas pasākumu kā šajā lietā — brīdinājuma vēstules nosūtīšanu *TU* — un paziņojumu par iebildumiem, jo iespējamāk kļūst, ka iespējamos pierādījumus

šajā paziņojumā minēto pārkāpumu atspēkošanai vairs nevar savākt vai to ir grūti izdarīt — it īpaši tas attiecas uz lieciniekiem, ka attiecīgo uzņēmumu administrācijas sastāvs var mainīties un arī pārējo personālu var ietekmēt kadru mainība. Analizējot saprātīga termiņa principu, Pirmās instances tiesa nav pietiekami ņēmusi vērā šo minētā principa īstenošanas aspektu.

55 Aizstāvības tiesību ievērošanai — pamatprincipam, kas ir atkārtoti uzsvērts Tiesas judikatūrā (skat. it īpaši 1983. gada 9. novembra spriedumu lietā 322/81 *Michelin*/Komisija, *Recueil*, 3461. lpp., 7. punkts), kam ir būtiska nozīme tādās procedūrās kā šajā lietā, ir svarīgi novērst, ka izmeklēšanas stadijas pārmērīgā ilguma dēļ tiek nelabojami pārkāptas šīs tiesības un ka šāds ilgums var ierobežot pierādījumu iesniegšanu, lai atspēkotu tādu darbību esamību, par kuriem iestājas attiecīgo uzņēmumu atbildība. Šī iemesla dēļ iespējamā aizstāvības tiesību ierobežojuma pārbaude ir jāveic ne tikai par stadiju, kurā šīs tiesības pastāv pilnībā, proti, otro administratīvās procedūras stadiju. Aizstāvības tiesību efektivitātes iespējamās samazināšanās iemesla izvērtēšana ir jāveic par visu šo procedūru, atsaucoties uz visu tās ilgumu.

56 Tādējādi Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tiesību kļūdu, jo Apstrīdētajā spriedumā iespējamo administratīvās procedūras aizstāvības tiesību pārkāpumu tās pārmērīgā ilguma dēļ tā ir pārbaudījusi tikai tās otrajā stadijā. Tā nav pārbaudījusi, vai visas administratīvās procedūras pārmērīgais ilgums, par ko ir atbildīga Komisija, ietverot stadiju pirms paziņojuma par iebildumiem, varēja ietekmēt turpmākās *FEG* un *TU* aizstāvības iespējas un vai *TU* to bija pārliecinoši pierādījis.

57 No tā izriet, ka *TU* pirmais pamats ir jāpieņem tiktāl, ciktāl tas ir pamatots ar tiesību kļūdu saprātīga termiņa principa piemērošanā. Līdz ar to apstrīdētais spriedums ir daļēji jāatceļ, jo tajā ir nospriests, ka administratīvās procedūras pirmās stadijas ilguma pagarināšana pati par sevi nevarēja ietekmēt *TU* aizstāvības tiesības.

58 Atbilstoši Tiesas Statūtu 61. panta pirmajai daļai, ja apelācija ir pamatota, Tiesa atceļ Pirmās instances tiesas lēmumu. Tā var pati pieņemt galīgo spriedumu attiecīgajā lietā, ja to ļauj tiesvedības stadija, vai nodot lietu atpakaļ sprieduma pieņemšanai Pirmās instances tiesā.

59 Tā kā šajā lietā jautājums par iespējamo aizstāvības tiesību pārkāpumu, ņemot vērā pārmērīgo administratīvās procedūras ilgumu, tika apspriests pirmajā instancē un līdz ar to *TU* bija iespēja norādīt savus argumentus šajā sakarā, tad Tiesa var lemt pēc būtības.

60 Savā prasībā Pirmās instances tiesā *TU* apgalvo, ka administratīvās procedūras pārmērīgais ilgums ietekmēja aizstāvības tiesību izmantošanu un līdz ar to pret *TU* uzsāktās procedūras iznākumu. Tika ierobežota tā aizstāvība jau paziņojuma par iebildumiem saņemšanas laikā.

61 Tādējādi ir jāpārbauda, vai no juridiskā viedokļa *TU* ir pietiekami pierādījis, ka paziņojuma par iebildumiem dienā, proti, 1996. gada 3. jūlijā, tā aizstāvība pret Komisijas apgalvojumiem bija apgrūtināta administratīvās procedūras pārmērīgā ilguma dēļ.

62 Pirmkārt, *TU* norāda, ka Komisijas Apstrīdētajā lēmumā konstatētie pārkāpumi pamatā ir balstīti uz *FEG*, *NAVEG* un *TU* pārstāvju sarunu protokoliem. Tomēr vairākos gadījumos *TU* darbinieki, kas tajā laikā piedalījās šajās sarunās, jau ilgu laiku *TU* vairs nestrādā. Tādējādi *FEG* reģionālo apvienību dalībnieki van Haltens [*Van Hulten*], de Beuns [*de Beun*], Romēns [*Romein*] un van Vingens [*Van Wingen*]

ir aizgājuši no darba *TU* pirms dažiem gadiem, par iemeslu norādot vai nu aiziešanu pensijā, vai slimību. Savukārt Kopūlse [*Coppoolse*], kas kā *FEG* — kurā viņš pārstāvēja *TU* — priekšsēdētājs minēts šī lēmuma pamatojuma 65. un 69. pantā, vairs nestrādā ne šajā sabiedrībā kopš 1989. gada, ne arī *TU* mātes uzņēmumā *Schotman* kopš 1992. gada 1. jūnija.

63 *TU* apgalvo, ka bez šīm personām nevar saprātīgi pieprasīt, lai tas precīzi atveidotu tā laika sarunu apstākļus aizstāvībai pret Komisijas formulētajiem pārmetumiem paziņojumā par iebildumiem.

64 Šajā sakarā ir jānorāda, ka savā prasībā Pirmās instances tiesā *TU* neprecizēja dienu, kad šīs personas aizgāja no darba šajā uzņēmumā, un apstākļus, kuri var apliecināt, ka 1996. gada 3. jūlijā no šīm personām vairs nebija iespējams iegūt informāciju. *TU* izvirzītie argumenti attiecībā uz iemesliem, kādēļ aizstāvības tiesību izmantošanai bija būtiski sapulcēt minētās personas, arī nav precīzi. *TU* nenorāda, kādi ir Komisijas apstrīdētajā lēmumā norādītie īpašie iebildumi, ko varētu atspēkot, pateicoties šīm personām.

65 Otrkārt, *TU* norāda uz vienpadsmit sapulču protokoliem, uz kuriem Komisija ir balstījusies, konstatējot kolektīvā ekskluzivitātes režīma esamību. To personu vidū, kas piedalījās dažās no šīm sapulcēm, *TU* vairs nevar palīdzēt trīs personas, proti, Voss [*Vos*] (sarunas starp *TU* un *Holec* uzņēmumu), van der Keijs [*Van der Kaay*] (*FEG* pārstāvis reģiona "*Zuid-Nederland*" asamblejā 1990. gada 14. februārī) un van Nuvenhofs [*Van Nieuwenhof*] (pārstāvis šī paša reģiona asamblejā 1991. gada 28. maijā).

66 *TU* apgalvo, ka, pat ja tas būtu varējis lūgt ieinteresēto personu palīdzību, tomēr nebūtu iespējams atveidot sarunas piecus līdz astoņus gadus pēc to norises.

67 Šajā sakarā ir jāatgādina, ka paziņojums par iebildumiem *TU* tika nosūtīts 1996. gada 3. jūlijā. Tomēr *TU* nav norādījis ne datumu, kad trīs attiecīgās personas aizgāja no darba, ne arī iemeslus, kādēļ tas, ka šīm personām vairs nevar lūgt palīdzību, kaitē tā aizstāvībai pret Komisijas iebildumiem.

68 Turklāt nav strīda par to, ka vismaz attiecībā uz reģiona *"Zuid-Nederland" FEG* asambleju 1990. gada 14. februārī *TU* pārstāvēja ne tikai Van der Keijs, bet arī citi šīs sabiedrības pārstāvji, par kuru nepieejamību *TU* nav norādījis.

69 No visa iepriekš minētā izriet, ka *TU* nav iesniedzis pārliecinošus pierādījumus par to, ka ieilgušā administratīvā procesa dēļ stadijā pirms paziņojuma par iebildumiem tika pārkāptas aizstāvības tiesības un ka dienā, kad šī stadija sākās, tā faktiskās aizstāvēšanās iespējas šī iemesla dēļ jau bija ierobežotas.

70 Ar *TU* argumentāciju nevar pierādīt, ka aizstāvības tiesību pārkāpums patiešām pastāv, tas ir jāizskata, ievērojot īpašos apstākļus katrā konkrētajā gadījumā.

71 Tādējādi *TU* izvirzītais pamats savas prasības pamatojumam Pirmās instances tiesā, kas balstās uz saprātīga termiņa principa pārkāpumu, nav pamatots un līdz ar to ir jānoraida.

72 Līdz ar to *TU* prasība Pirmās instances tiesā tiktāl, ciktāl tā balstās uz šo pamatu, ir jānoraida.

Par otro pamatu, kas balstās uz iespējamo attaisnojošo pierādījumu noraidīšanu laikā pēc brīdinājuma vēstules saņemšanas

Lietas dalībnieku argumenti

73 *TU* uzskata, ka Apstrīdētā sprieduma pamatojumā ir iekšējas pretrunas un tā rezultātā tas nav pamatots, jo nav skaidrs, cik lielu nozīmi Pirmās instances tiesa ir piešķīrusi brīdinājuma vēstules paziņošanas datumam.

74 Pirmkārt, Pirmās instances tiesa Apstrīdētā sprieduma 79. punktā ir uzskatījusi, ka datums, kurā darīts zināms paziņojums par iebildumiem, ir datums, sākot no kura *TU* formāli ir uzrādīta apsūdzība. No šī apsvēruma izriet, ka līdz šim datumam *TU* nebija jāaizstāvas, jo pret to vēl nebija izvirzīta formāla apsūdzība. Līdz ar to Pirmās instances tiesa, novērtējot, vai Komisija ir ievērojusi saprātīga termiņa principu pirms Apstrīdētā lēmuma pieņemšanas, nav ņēmusi vērā laika posmu pirms paziņojuma par iebildumiem.

75 Otrkārt, no apstrīdētā sprieduma 196. un 208. punkta izriet, ka Pirmās instances tiesa ir uzskatījusi, ka *TU* faktiski bija apsūdzēta no brīdinājuma vēstules saņemšanas dienas vai vismaz no pirmā informācijas pieprasījuma dienas. Tādējādi Pirmās instances tiesa bez jebkādiem paskaidrojumiem ir noraidījusi attaisnojošo pierādījumu laikā pēc minētās vēstules saņemšanas.

76 Pēc *TU* domām, apstrīdētajam spriedumam ir būtiski pamatojuma trūkumi un Pirmās instances tiesa ir pārkāpusi aizstāvības tiesības.

77 Savukārt Komisija norāda, ka *TU* izvirzītais otrais pamats savas apelācijas pamatojumam balstās uz diviem neprecīziem pieņēmumiem.

78 Pirmkārt, Pirmās instances tiesa, izvērtējot termiņa no pirmajiem administratīvās procedūras aktiem līdz Apstrīdētā lēmuma pieņemšanai, saprātīgumu, ir ņēmusi vērā laika posmu pirms paziņojuma par iebildumiem.

79 Otrkārt, Komisija norāda, ka Pirmās instances tiesa ir izskatījusi *TU* norādītos dokumentus un argumentus un ir konstatējusi, ka tiem nav pierādījuma spēka, ko *TU* tiem mēģina piešķirt. Pēc tās domām, Pirmās instances tiesa savā vērtējumā ir piešķīrusi nozīmi arī apstāklim, ka dokumenti, uz kuriem *TU* balstījās, tika izstrādāti tikai pēc visu ieinteresēto personu informēšanas par to, ka Komisija uzsāk administratīvo procedūru.

80 Komisija uzskata, ka šī pamata mērķis ir nodot Tiesas izskatīšanai faktisko vērtējumu, ko Pirmās instances tiesa sniegusi attiecībā uz lietas materiālu pierādījuma spēku, un tādēļ tas ir noraidāms kā nepieņemams.

Tiesas vērtējums

— Ievada apsvērumi

81 Jāatgādina Tiesas veiktās kontroles robežas, izskatot apelāciju.

82 No EKL 225. panta un Tiesas Statūtu 58. panta pirmās daļas izriet, ka tikai Pirmās instances tiesa ir tiesīga, no vienas puses, konstatēt faktus, izņemot gadījumu, kad fakti konstatēti neprecīzi šai tiesai iesniegto lietas materiālu dēļ, un, no otras puses, veikt šo faktu vērtējumu. Ja Pirmās instances tiesa ir konstatējusi vai novērtējusi faktus, tad Tiesai saskaņā ar EKL 225. pantu ir kompetence kontrolēt šo faktu juridisko kvalifikāciju un tiesiskās sekas, kuras Pirmās instances tiesa ir paredzējusi (skat. it īpaši iepriekš minēto spriedumu lietā *Baustahlgewebe*/Komisija, 23. punkts, un 2006. gada 6. aprīļa spriedumu lietā C-551/03 P *General Motors*/Komisija, Krājums, I-3173. lpp., 51. punkts).

83 Tādējādi Tiesa nav kompetenta ne konstatēt faktus, ne principā pārbaudīt pierādījumus, ko Pirmās instances tiesa ir pieņēmusi šo faktu pamatojumam. Ja šie pierādījumi ir atbilstoši iegūti un ir ievēroti vispārīgie tiesību principi un procesuālie noteikumi attiecībā uz pierādīšanas pienākumu un pierādījumu iegūšanu un izmantošanu, tikai Pirmās instances tiesa var izvērtēt nozīmi, kāda piešķirama tai iesniegtajiem pierādījumiem. Tādēļ šis izvērtējums, ja vien nav sagrozīta šo pierādījumu jēga, nav tiesību jautājums, kas jāpārbauda Tiesai (iepriekš minētie spriedumi lietās *Baustahlgewebe*/Komisija, 24. punkts, un *General Motors*/Komisija, 52. punkts).

84 Turklāt ir jāatgādina, ka jautājums par to, vai Pirmās instances tiesas sprieduma pamatojums ir pretrunīgs vai nepietiekams, ir tiesību jautājums, uz ko kā tādu var atsaukties apelācijas ietvaros (1998. gada 7. maija spriedums lietā C-401/96 P *Somaco*/Komisija, *Recueil*, I-2587. lpp., 53. punkts, un 2001. gada 13. decembra spriedums lietā C-446/00 P *Cubero Vermurie*/Komisija, *Recueil*, I-10315. lpp., 20. punkts).

85 Attiecībā uz pienākumu norādīt pamatojumu no pastāvīgās judikatūras izriet, ka tajā nav noteikts pienākums Pirmās instances tiesai izsmeļoši izklāstīt pēc kārtas katra lietas dalībnieka izteiktos argumentus. Tādējādi pamatojums var būt netiešs, ar nosacījumu, ka tas ieinteresētajām personām ļauj uzzināt iemeslus, kuru dēļ tika veikti attiecīgie pasākumi, un kompetentajai tiesai — gūt pietiekamus pierādījumus

kontroles veikšanai (šajā sakarā skat. 2004. gada 7. janvāra spriedumu apvienotajās lietās C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P *Aalborg Portland* u.c./Komisija, *Recueil*, I-123. lpp., 372. punkts).

— Otrā pamata pārbaude

86 Tiktāl, ciktāl ar savu otro pamatu *TU* cenšas pierādīt, ka Apstrīdētā sprieduma pamatojums attiecībā uz atsevišķu pierādījumu pierādījuma spēka noraidīšanu nav pietiekams, pat pretrunīgs, šis pamats ir pieņemams.

87 Savu prasību ietvaros Pirmās instances tiesā *TU* un *FEG* iebilda pret Komisijas Apstrīdētajā lēmumā saglabātajiem pierādījumiem, piemēram, par īstenoto *gentlemen's agreement* starp *NAVEG* un *FEG* par piegādēm pēdējās biedriem (turpmāk tekstā — "*gentlemen's agreement*"). Šajā sakarā it īpaši tika norādītas divas vēstules no *Spaanderman Licht*, kas ir viens no uzņēmumiem, *NAVEG* biedriem.

88 Apstrīdētā sprieduma 196. un 208. punktā Pirmās instances tiesa ir veikusi šo vēstuļu pierādījuma spēka pārbaudi.

89 It īpaši attiecībā uz 1991. gada 14. augusta vēstuli Pirmās instances tiesa minētajā 196. punktā ir novērtējusi tās pierādījuma spēku, šīs vēstules saturu izvērtējot kontekstā, kurā tā tika izstrādāta. Pirmkārt, tā ir norādījusi, ka šī vēstule tika adresēta *NAVEG*, atbildot uz tās divas dienas iepriekš uzdoto jautājumu. Tādējādi *NAVEG*

bija ierosinājusi iztaujāt *Spaanderman Licht* par iemesliem, kādēļ tas neveic piegādes *CEF*. Otrkārt, Pirmās instances tiesa ir norādījusi, ka šīs vēstules datums ir vēlāks par informācijas pieprasījumiem, ko Komisija 1991. gada 25. jūlijā nosūtīja *FEG* un *TU*, un līdz ar to tā nav pārliecinoša.

90 Attiecībā uz 1991. gada 22. maija vēstuli, ko *Spaanderman Licht* nosūtīja *CEF*, Pirmās instances tiesa ir konstatējusi, ka sūtītājs ir norādījis tikai to, ka tas nevēlas paplašināt savu mazumtirgotāju tīklu. Tomēr Pirmās instances tiesa ir norādījusi, ka šī vēstule ir rakstīta jau pēc Komisijas izmeklēšanas uzsākšanas.

91 Tādējādi no Apstrīdētā sprieduma 196. un 208. punkta izriet, ka Pirmās instances tiesa ir pietiekami pamatojusi, ka minētās vēstules nav pārliecinošas un tās kā aizstāvības pierādījumi ir jānoraida.

92 Attiecībā uz iespējamo pamatojuma pretrunu Apstrīdētajā spriedumā, uz ko atsaucas *TU*, ir jākonstatē, — kā ir norādījusi ģenerāladvokāte savu secinājumu 27. punktā — ka, nepastāvot loģiskai saiknei starp administratīvās procedūras ilguma saprātīguma novērtējumu un Pirmās instances tiesai iesniegto dokumentu pierādījuma spēku, minētais spriedums nav pretrunīgs.

93 Turklāt lietas dalībnieku Pirmās instances tiesai iesniegto dokumentu pierādījuma spēks, ko var novērtēt tikai Pirmās instances tiesa, nav noteikti atkarīgs no tās administratīvās procedūras stadijas, kuras laikā tie ir izstrādāti. Tādējādi, kā norāda ģenerāladvokāte savu secinājumu 28. punktā, šis pierādījuma spēks ir jāpārbauda, ņemot vērā visus konkrētās lietas apstākļus. Tomēr no Apstrīdētā sprieduma 196. un 208. punkta izriet, ka tas, ka Komisija jau bija uzsākusi savu izmeklēšanu, nav vienīgais izšķirošais faktors, kādēļ Pirmās instances tiesa noraidīja *Spaanderman Licht* 1991. gada 22. maija un 14. augusta vēstules kā tādas, ar ko nevar apstrīdēt Komisijas iesniegtos pierādījumus jautājumā par *gentlemen's agreement* īstenošanu.

Līdz ar to minēto 196. un 208. punktu nevar interpretēt tādējādi, ka pēc tā rakstura pierādījuma spēks nav piešķirams tādam dokumentam, kas ir izstrādāts laikā, kad Komisijas izmeklēšana jau bija uzsākta.

94 Ņemot vērā visu iepriekš minēto, otrais apelācijas pamatojumam izvirzītais pamats ir jānoraida kā nepamatots.

Par trešo pamatu, kas balstās uz TU *dalību Komisijas norādītajos pārkāpumos*

95 *TU* pārmet Pirmās instances tiesai, ka tā ir pieļāvusi tiesību kļūdu vai vismaz Apstrīdēto spriedumu ir pamatojusi nesaprotami, jo tā Apstrīdētā sprieduma 367. un 379. punktā ir nospriedusi, ka Komisija pamatoti iebilda *TU* par to, ka tas aktīvi piedalījās pārkāpumos saistībā ar kolektīvo ekskluzivitātes režīmu un nolīgumu par cenām, kas noslēgts ar *FEG*. Trešais pamats ietver trīs daļas.

Par trešā pamata pirmo daļu attiecībā uz *TU* dalību kolektīvajā ekskluzivitātes režīmā

— Lietas dalībnieku argumenti

96 Ar šo trešā pamata daļu *TU* norāda, ka Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tiesību kļūdu vai vismaz ir nesaprotami pamatojusi Apstrīdēto spriedumu, uzskatot, ka tas ir aktīvi piedalījies kolektīvajā ekskluzivitātes režīmā, kurš izpaudās kā *gentlemen's agreement*.

97 Pirmkārt, Pirmās instances tiesa nav ņēmusi vērā ne *FEG* iekšējās kārtības normas, ne arī Nīderlandes tiesību sistēmu, kas ir piemērojama apvienību jomā.

98 *TU* šajā sakarā atgādina, ka tas Pirmās instances tiesā ir apgalvojis, ka tam patiešām nebija nekādas ietekmes uz *FEG* lēmumiem. Tas norāda, ka, neskatoties uz šo apgalvojumu, Pirmās instances tiesa Apstrīdētā sprieduma 352. punktā ir nospriedusi, ka ne tā izvirzītajiem iebildumiem par Komisijas apgalvojumu, ka *TU* bija nozīmīga loma kolektīvajā ekskluzivitātes režīmā, ne iebildumiem, kas balstījās uz *FEG* iekšējās kārtības normām un Nīderlandes tiesību sistēmu apvienību jomā, nebija nozīmes.

99 Pirmās instances tiesas vērtējums par šo jautājumu nav saprotams, jo tā Apstrīdētā sprieduma 356. punktā ir uzskatījusi, ka šīs pašas *FEG* iekšējās kārtības normas faktiski bija nozīmīgas, novērtējot *TU* lomu šīs apvienības darījumu vadībā.

100 Šajā sakarā Komisija norāda, ka šī iespējamā pretruna starp Apstrīdētā sprieduma 352. un 356. punktu balstās uz kļūdainu minētā sprieduma interpretāciju.

101 Tādējādi, pēc Komisijas domām, Apstrīdētā sprieduma 352. punktā Pirmās instances tiesa ir uzskatījusi, ka *TU* nevarēja aizbildināties ar *FEG* iekšējās kārtības normu vai Nīderlandes tiesību sistēmas, kas reglamentē apvienību jomu, noteikumu gramatisko jēgu, lai pamatotu, ka tas nav piedalījies konstatētajos pārkāpumos. Komisija norāda, ka Pirmās instances tiesa ir uzsvērusi, ka bija jāņem vērā vienīgi faktiski notikušais, nevis formāli iespējamais vai atļautais.

102 Turklāt Apstrīdētā sprieduma 356. punktā Pirmās instances tiesa, pamatojoties tieši uz *TU* faktiskās lomas *FEG* darījumos novērtējumu, ir uzskatījusi, ka *TU* faktiski piedalījās kolektīvajā ekskluzivitātes režīmā.

103 Otrkārt, *TU* kā nesaprotamu kvalificē Pirmās instances tiesas argumentāciju Apstrīdētā sprieduma 353. punktā, kurā ir apstiprināts Komisijas Apstrīdētajā lēmumā piemērotais kritērijs, proti, *FEG* un *TU* interešu sakritība. Pēc tā domām, tas, ka *TU* ir viens no nozīmīgākajiem uzņēmumiem — *FEG* biedriem, nepierāda *TU* un šīs apvienības "dabiskas interešu radniecības" pastāvēšanu.

104 Tā kā ar interešu sakritību pamatotais kritērijs šajā lietā nebija nozīmīgs, Pirmās instances tiesai bija jāizpēta, vai pastāv *TU* un *FEG* kopēja griba.

105 Šajā sakarā Komisija apgalvo, ka Pirmās instances tiesas konstatējums par *FEG* un *TU* interešu sakritību nav balstīts tikai uz to, ka *TU* bija viens no lielākajiem un galvenajiem *FEG* biedriem. Pēc tās domām, no Apstrīdētā sprieduma 356. punkta izriet, ka Pirmās instances tiesa ir ņēmusi vērā arī to, ka vairāku gadu laikā *TU* pārstāvis bija *FEG* administrācijas padomē, ka noteiktu laiku tas pat veica padomes priekšsēdētāja funkcijas un ka minētā sabiedrība bija ievērojami pārstāvēta dažādajās preču komisijās.

106 Komisija apstrīd arī *TU* apgalvojumu, ka Pirmās instances tiesai bija jāizskata *TU* un *FEG* "kopējās gribas" pastāvēšana. Pēc tās domām, Pirmās instances tiesa ir pārbaudījusi, vai *TU* ir piedalījusies kolektīvajā ekskluzivitātes režīmā, un ir secinājusi, ka tas tā bija, kas ir pietiekami, lai inkriminētu pārkāpumu *TU*.

107 Treškārt, *TU* atsaucas uz Pirmās instances tiesas veikto konstatējumu Apstrīdētā sprieduma 356. punktā, saskaņā ar kuru tas ir "viens no lielākajiem uzņēmumiem — *FEG* biedriem" un ka "tieši tādēļ atsevišķi tā vadītāji vai darbinieki darbojās *FEG* administrācijā un piedalījās šīs apvienības pārvaldes apspriedēs laika posmā no 1985. gada līdz 1995. gadam", un uzskata, ka šāds konstatējums nav pietiekams, lai konstatētu, vai tas "aktīvi" piedalījies Apstrīdētā lēmuma 1. punktā minētajā pārkāpumā.

108 Šajā gadījumā Komisijai bija jāizpēta, vai *TU* jebkādā citā veidā ir izrādījis piekrišanu "sava" pārstāvja *FEG* administrācijas padomē rīcībai un tātad savu piekrišanu *FEG* politikai, kā arī šīs politikas īstenošanai. Komisija to nebija veikusi, un tādēļ Pirmās instances tiesa par šo punktu ir sniegusi kļūdainu juridisku vērtējumu.

109 Komisija šajā sakarā norāda, ka *TU* acīmredzami nav izpratis visus pierādījumus, ko Pirmās instances tiesa ir analizējusi Apstrīdētā sprieduma 356.–361. punktā. Tā atgādina, ka Pirmās instances tiesa minētajos punktos ir atzinusi *TU* dalību *gentlemen's agreement*, jo tas piedalījās ne tikai sanāksmēs, kuru laikā šis nolīgums tika apspriests, nenorobežojoties no tās, bet tas kā *FEG* administrācijas padomes dalībnieks bija arī tieši iesaistīts šī nolīguma izstrādē un izpildē.

110 No tā izriet, ka Pirmās instances tiesa savā vērtējumā par to, ka *TU* ir atbildīgs par dalību kolektīvajā ekskluzivitātes režīmā, ir piemērojusi pareizu juridisko kritēriju.

— Tiesas vērtējums

111 Ar šo trešā pamata pirmo daļu *TU* būtībā apstrīd juridiskos kritērijus, uz kuriem Pirmās instances tiesa ir balstījusies, novērtējot Komisijas iesniegtos pierādījumus,

lai konstatētu *TU* dalību kolektīvajā ekskluzivitātes režīmā. Tā kā pārkāpuma inkriminēšanas uzņēmumam novērtēšana ir tiesību jautājums, Tiesas pienākums ir pārbaudīt, vai Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tiesību kļūdu, uzskatot par pamatotu Komisijas viedokli, ka *TU* aktīvi piedalījies šādā pret konkurenci vērstā darbībā.

112 Turklāt šīs trešā pamata daļas ietvaros *TU* kritizē vairāku Apstrīdētā sprieduma punktu, kas ir veltīti tā dalībai kolektīvajā ekskluzivitātes režīmā, iespējamo nepietiekamo pamatojumu.

113 No tā izriet, ka trešā pamata pirmā daļa ir pieņemama.

114 Atbilstoši Tiesas pastāvīgajai judikatūrai pietiek ar to, ka Komisija pierāda, ka attiecīgais uzņēmums ir piedalījies sanāksmēs, kuru laikā tika noslēgti pret konkurenci vērsti nolīgumi, pret tiem acīmredzami neiebilstot, lai no juridiskā viedokļa pietiekami pierādītu šī uzņēmuma dalību aizliegtajā nolīgumā. Ja ir konstatēts, ka uzņēmums ir piedalījies šādās sanāksmēs, tam ir jāsniedz norādes, ar kuru palīdzību var konstatēt, ka šī dalība nebija vērsta pret konkurenci, pierādot, ka tas saviem konkurentiem ir norādījis uz savu dalību šādās sanāksmēs ar citu nodomu (skat. 1999. gada 8. jūlija spriedumus lietā C-49/92 P Komisija/*Anic Partecipazioni*, *Recueil*, I-4125. lpp., 96. punkts, un lietā C-199/92 P *Hüls*/Komisija, *Recueil*, I-4287. lpp., 155. punkts).

115 No Apstrīdētā sprieduma 359.–361. punkta izriet, ka šie principi, kas ir bijuši Pirmās instances tiesas vērtējuma pamatā, attiecas uz pierādījumu, ko Komisija iesniedza, lai pamatotu savu konstatējumu par *TU* dalību kolektīvajā ekskluzivitātes režīmā. Savā pārbaudē Pirmās instances tiesa nav vadījusies no pieņēmuma, ka uzņēmuma piederība profesionālai apvienībai automātiski nozīmē, ka šim uzņēmumam ir

jāuzņemas atbildība par apvienības pārkāpumus saturošo rīcību. Šajā sakarā no minētā sprieduma 355. punkta skaidri izriet, ka Pirmās instances tiesa, vērtējot pārkāpuma īstenošanu, ir piemērojusi personīgās dalības kritēriju.

116 Pirmās instances tiesa Apstrīdētā sprieduma 357. punktā ir konstatējusi, ka Komisija pieņēma norādes, kas pierāda *gentlemen's agreement* pastāvēšanu. Pēc Pirmās instances tiesas domām, Komisija bija savākusi dokumentus, kas norāda par sadarbību starp *FEG* un *NAVEG*, kuras laikā tika minēts *gentlemen's agreement*. Šie dokumenti attiecas uz laika posmu, kas sākas 1986. gada 11. martā ar *NAVEG* un *FEG* administrāciju padomju sanāksmi. Komisijas rīcībā ir arī priekšlikumi, ar kuriem 1989. gada 28. februāra un 1991. gada 25. oktobra sanāksmju laikā apmainījās šīs administrāciju padomes, kā arī *FEG* 1991. gada 18. novembra vēstule *NAVEG*.

117 Attiecībā uz *TU* individuālo dalību *gentlemen's agreement* Pirmās instances tiesa Apstrīdētā sprieduma 358. punktā ir konstatējusi, ka no visām *FEG* un *NAVEG* administrāciju padomju sanāksmēm, uz kurām norādīja Komisija, *TU* nepiedalījās, kā arī nebija pārstāvēts 1989. gada 28. februāra sanāksmē, tomēr *FEG* protokolēja šo sapulci. Turklāt Pirmās instances tiesa ir norādījusi, ka *TU* klātbūtne citās sanāksmēs (1986. gada 11. martā un 1991. gada 25. oktobrī), kā arī tā pārstāvība *FEG* administrācijas padomē 1991. gadā netika apstrīdēta.

118 Apstrīdētā sprieduma 360. punktā Pirmās instances tiesa secināja, ka neesot pierādījumam par norobežošanos un, jo vairāk, ņemot vērā tā dalību *FEG* administrācijas padomes locekļa statusā, *TU* bija jāuzskata par tādu, kas ir piedalījies *gentlemen's agreement*.

119 No tā izriet, ka Pirmās instances tiesa nav pieļāvusi tiesību kļūdu, novērtējot *TU* dalību kolektīvajā ekskluzivitātes režīmā.

120 Tāpat ir jāpārbauda *TU* argumenti, uz kuriem tas atsaucas, lai pamatotu, ka atsevišķi Apstrīdētā sprieduma punkti par tā dalību kolektīvajā ekskluzivitātes režīmā nebija pietiekami pamatoti.

121 Pirmkārt, attiecībā uz *TU* argumentu par iespējamo pretrunu starp Apstrīdētā sprieduma 352. un 356. punktu, rūpīgi tos pārlasot, ir skaidrs, ka tajos nav pretrunu.

122 Tādējādi no Apstrīdētā sprieduma 350. panta izriet, ka Pirmās instances tiesa ir uzsākusi *TU* izvirzīto iebildumu, kuru mērķis bija atspēkot pierādījumus par tā aktīvu dalību pārkāpumos, pārbaudi, lai atbildētu uz jautājumu, vai Komisija no juridiskā viedokļa bija pietiekami pierādījusi šīs sabiedrības dalību Apstrīdētā lēmuma 1. un 2. punktā norādītajos pārkāpumos.

123 Attiecībā uz *TU* dalību kolektīvajā ekskluzivitātes režīmā Pirmās instances tiesa Apstrīdētā sprieduma 352. punktā ir noraidījusi argumentāciju, saskaņā ar kuru šī sabiedrība nevarēja ietekmēt *FEG* lēmumus. Pirmās instances tiesa ir konstatējusi, ka *TU* argumenti par *FEG* iekšējās kārtības normām un Nīderlandes tiesību sistēmu apvienību tiesību jomā nebija nozīmīgi. Pēc tās domām, svarīgi ir noteikt, vai *TU* ir piedalījies *gentlemen's agreement*, nevis vai *FEG* statūti vai minētie tiesību akti tam ļāvuši piedalīties.

124 Šī argumentācija pareizi ir pamatota ar nepieciešamību pierādīt, ka *TU* dalība *gentlemen's agreement* ir faktiski notikusi, nevis ka šāda dalība bijusi tikai iespējama.

125 Atsaucoties uz tieši šādu pamatojumu, Pirmās instances tiesa, pārbaudot jautājumu par to, vai *TU* ir reāli piedalījies kolektīvajā ekskluzivitātes režīmā, ir uzskatījusi, ka nozīme ir tam, ka konkrētas *TU* vadošās personas un darbinieki darbojās *FEG* administrācijas padomē, un Apstrīdētā sprieduma 356. punktā atsaukusies uz *FEG* statūtiem, lai atgādinātu, ka padome nodrošināja vispārējo apvienības vadību.

126 Tādējādi Apstrīdētā sprieduma pamati šajā sakarā nav pretrunīgi.

127 Otrkārt, attiecībā uz Apstrīdētā sprieduma 353. punkta kritiku ir jānorāda, ka Pirmās instances tiesas konstatējums par *FEG* un *TU* interešu sakritību nav balstīts tikai uz to, ka *TU* bija viens no nozīmīgākajiem uzņēmumiem — *FEG* biedriem. No minētā sprieduma 356. punkta izriet, ka Pirmās instances tiesa ir ņēmusi vērā arī to, ka vairāku gadu laikā *TU* pārstāvji darbojās minētās apvienības administrācijas padomē, ka tā pārstāvis konkrētu laiku ieņēma šīs struktūrvienības priekšsēdētāja amatu un ka *TU* bija nozīmīgi pārstāvēts dažādās preču komisijās.

128 Attiecībā uz iespējamo vajadzību Pirmās instances tiesai pārbaudīt *TU* un *FEG* kopējās gribas pastāvēšanu ir jākonstatē, ka tiktāl, ciktāl Pirmās instances tiesa ir pārbaudījusi *TU* faktisko dalību *gentlemen's agreement* un secinājusi, ka tā bija piedalījusies, nosacījums, kas jāievēro, inkriminējot šo pārkāpumu minētajam uzņēmumam, ir izpildīts.

129 Ņemot vērā iepriekš minēto, trešā pamata pirmā daļa ir jānoraida kā nepamatota.

Par trešā pamata otro daļu attiecībā uz *TU* dalību kolektīvās ekskluzivitātes režīma paplašināšanā

— Lietas dalībnieku argumenti

130 *TU* norāda, ka Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tiesību kļūdu vai vismaz nesaprotami pamatojusi Apstrīdēto spriedumu, novērtējot, vai *TU* ir aktīvi piedalījies *FEG* saskaņotajās darbībās vai vismaz šīs apvienības biedru saskaņotajās darbībās — un apstiprinošas atbildes gadījumā, cik ilgu laiku, — veicot šīs darbības, lai panāktu uzņēmumu, kas nav *NAVEG* biedri, pievienošanos *gentlemen's agreement.*

131 Netika ņemts vērā, ka *TU* 1991. gada 2. jūlijā pēdējo reizi izdarīja spiedienu uz ražotāju, kas nav *NAVEG* biedrs, lai tas nepiegādātu elektrotehniskos materiālus tiem, kas nav *FEG* biedri. *TU* norāda, ka tādējādi ir nepareizi netieši apgalvot, kā to ir darījusi Pirmās instances tiesa, ka tas aktīvi piedalījās Apstrīdētā lēmuma 1. punktā minētajā pārkāpumā pēc 1991. gada 2. jūlija vai ka vismaz šajā jautājumā Apstrīdētais spriedums nav nepietiekami pamatots. Pēc minētā datuma Komisija nav norādījusi nevienu *TU* darbību šajā sakarā.

132 Šajā sakarā Komisija norāda, ka *TU* mēģina apstrīdēt Pirmās instances tiesas veikto faktu vērtējumu attiecībā uz 1991. gada 2. jūliju un ka atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai aizliegtā nolīguma dalībnieks ir uzskatāms par atbildīgu par šo nolīgumu līdz pat brīdim, kad tas publiski norobežojas no nolīguma satura, ko *TU* nekad nav darījis.

133 Pakārtoti Komisija norāda, ka *TU* ignorē Pirmās instances tiesas Apstrīdētā sprieduma 366. punktā veikto konstatāciju, saskaņā ar kuru *TU* uz *NAVEG*

nepiederošiem uzņēmumiem ir izdarījusi spiedienu ne tikai individuāli, bet arī "kopā ar citiem *FEG* biedriem". Šī konstatācija ir papildu iemesls, lai *TU* uzliktu atbildību par pārkāpumu visā tā izdarīšanas laikā.

— Tiesas vērtējums

134 Tā kā trešā pamata otrajā daļā būtībā tiek apstrīdēti juridiskie kritēriji, uz kuru pamata Pirmās instances tiesa ir pārbaudījusi Komisijas iesniegtos pierādījumus *TU* dalības kolektīvās ekskluzivitātes režīma paplašināšanā konstatēšanai, šī daļa ir pieņemama.

135 Tomēr tajā netiek ņemti vērā secinājumi, pie kuriem ir nonākusi Pirmās instances tiesa Apstrīdētā sprieduma 365.–376. punktā.

136 Tādējādi minētā sprieduma 365. punktā Pirmās instances tiesa ir konstatējusi, ka *TU* bija viens no galvenajiem *FEG* biedriem un ka tādēļ tas pastāvīgi no 1985. gada līdz 1995. gadam, izņemot 1990. gadu, bija pārstāvēts *FEG* administrācijas padomē. Pirmās instances tiesa turklāt ir norādījusi, ka šajā statusā *TU* tieši piedalījās *FEG* politikas izstrādāšanā un/vai bija informēts par sarunām starp šo apvienību un *NAVEG* attiecībā uz kolektīvo ekskluzivitātes režīmu, nekad no tā publiski nemēģinot norobežoties.

137 Apstrīdētā sprieduma 366. punktā Pirmās instances tiesa ir piebildusi, ka Komisijas Apstrīdētā lēmuma pamatojošās daļas 53.–70. punktā pārbaudītie pierādījumi no juridiskā viedokļa pietiekami pierāda, ka *TU* bija īpaši nozīmīga loma saskaņotajās

darbībās, lai paplašinātu kolektīvo ekskluzivitātes režīmu, attiecinot to uz atsevišķiem *NAVEG* nepiederošajiem piegādātājiem. Pirmās instances tiesa ir konstatējusi, ka *TU* gan individuāli, gan kopā ar citiem *FEG* biedriem izdarīja spiedienu uz šiem uzņēmumiem, lai tie neveiktu piegādes vairumtirgotājiem, kas nav saistīti ar *FEG* un kas bija tās konkurenti.

138 Tā kā Pirmās instances tiesa, veicot neatkarīgu faktisko apstākļu vērtējumu, kuru nevar pārskatīt apelācijas ietvaros un kura faktu precizitāti *TU* neapstrīd, ir konstatējusi, ka šāds spiediens tika izdarīts, ir jāsecina, ka Pirmās instances tiesa nav pieļāvusi tiesību kļūdu, uzskatot, ka Komisija pareizi norādīja uz *TU* dalību kolektīvā ekskluzivitātes režīma paplašināšanā pēc 1991. gada 2. jūlija, un šāda secinājuma izdarīšanai pamatojoties uz *TU* individuālās lomas šajā pārkāpumā novērtējumu. Turklāt šajā sakarā pamatojuma trūkums netika konstatēts.

139 Šajos apstākļos trešā pamata otrā daļa ir jānoraida kā nepamatota.

Par trešā pamata trešo daļu attiecībā uz *TU* dalību pārkāpumā cenu jomā

— Lietas dalībnieku argumenti

140 *TU* norāda, ka Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tiesību kļūdu vai vismaz nesaprotami pamatojusi Apstrīdēto spriedumu, jo tā ir uzskatījusi, ka Komisija pareizi varēja *TU* uzlikt atbildību par Apstrīdētā lēmuma 2. pantā minēto pārkāpumu attiecībā uz nolīgumiem par cenām, jo *TU* aktīvi piedalījies šajos nolīgumos.

141 *TU* apstrīd Pirmās instances tiesas apgalvojumu Apstrīdētā sprieduma 371. punktā, ka "*TU* nevarēja uzskatīt, ka būtībā [apstrīdētā] lēmuma 2. pantā minētais pārkāpums attiecās tikai uz *FEG* un līdz ar to nevar tikt inkriminēts *TU*".

142 *TU* iebilst Pirmās instances tiesai, ka tā netieši ir uzskatījusi, ka tas ir piedalījies saskaņotās darbībās, piemērojot divus saistošus lēmumus — vienu par noteiktām cenām un otru par publicēšanu. Tas no Apstrīdētā sprieduma 376. punkta secina, ka Pirmās instances tiesa to vien, ka *TU* bija *FEG* biedrs, ir uzskatījusi par pietiekamu, lai tam uzliktu atbildību par pārkāpumu.

143 *TU* norāda, ka tikai dalība uzņēmumu apvienībā, kura pārkāpj normas konkurences jomā, pati par sevi nav pietiekama, lai tās biedram inkriminētu šo pārkāpumu. Pēc tā domām, ir vajadzīgs, lai šajā gadījumā pastāvētu individuāla darbība, ko varētu pierādīt un no kuras varētu secināt, ka minētās apvienības biedrs ir izrādījis savu gribu piedalīties minētajā pārkāpumā.

144 Neizpētot, cik lielā mērā *TU* faktiski bija iesaistīts Apstrīdētā lēmuma 2. pantā minētajā pārkāpumā, Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tiesību kļūdu vai vismaz šajā sakarā Apstrīdēto spriedumu pamatojusi nesaprotami.

145 Šajā sakarā Komisija norāda, ka trešā pamata trešā daļa balstās uz nepareizu Apstrīdētā sprieduma 371. punkta lasījumu.

146 Pēc tās domām, Pirmās instances tiesa minētajā 371. punktā ir atgādinājusi, ka Apstrīdētā lēmuma 3. pantā *TU* tika uzlikta atbildība par pārkāpumiem it īpaši tā aktīvās līdzdalības dēļ. Komisija uzsver, ka minētā sprieduma 349. punktā Pirmās instances tiesa ir noraidījusi *TU* argumentu, saskaņā ar kuru pārkāpumi tam tika inkriminēti vienīgi tādēļ, ka tas bija *FEG* biedrs. Šis noraidījums tika izskaidrots šī paša sprieduma 351.–379. punktā, kuros Pirmās instances tiesa, pamatojoties uz tās rīcībā esošajiem pierādījumiem — un nevis vienīgi uz *TU* piederību *FEG* — ir nospriedusi, ka divi minētajā lēmumā konstatētie pārkāpumi var tikt inkriminēti *TU*.

— Tiesas vērtējums

147 Kā norādījusi ģenerāladvokāte savu secinājumu 51. punktā, Pirmās instances tiesa nav balstījusies uz pieņēmumu, ka *TU* kā *FEG* biedram automātiski bija jābūt atbildīgam par *FEG* nelikumīgo rīcību.

148 Tieši pretēji, Apstrīdētā sprieduma 375.–379. punkts ir veltīts Pirmās instances tiesas pārbaudei par *TU* individuālu un aktīvu dalību pārkāpumā saistībā ar cenu noteikšanu.

149 Līdz ar to Pirmās instances tiesai nevar pārmest nevienu tiesību kļūdu. Turklāt Apstrīdētais spriedums šajā sakarā ir pietiekami pamatots.

150 No iepriekš minētā izriet, ka trešā pamata trešā daļa ir jānoraida kā nepamatota un līdz ar to šis pamats ir jānoraida kopumā.

Par ceturto pamatu, kas balstās uz Komisijas TU *inkriminētā pārkāpuma ilguma noteikšanu*

151 Ar savu ceturto pamatu, kas ietver trīs daļas, *TU* apgalvo, ka Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tiesību kļūdu vai vismaz nav pietiekami pamatojusi Apstrīdēto spriedumu attiecībā uz Apstrīdētā lēmuma 1. un 2. pantā minēto katra pārkāpuma ilgumu. Šie paši laika posmi kļūdaini tika ņemti vērā, lai aprēķinātu šī lēmuma 3. pantā minētā pārkāpuma ilgumu.

152 *TU* kritizē Apstrīdētā sprieduma 413. punktu, kurā Pirmās instances tiesa ir uzskatījusi, ka "[apstrīdētā] lēmuma 1. un 2. pantā minētos pārkāpumus veidojošo posmu ilgums bija astoņi, piecpadsmit, deviņi, četri un seši gadi".

Par ceturtā pamata pirmo daļu attiecībā uz kolektīvā ekskluzivitātes režīma ilgumu

— Lietas dalībnieku argumenti

153 *TU* apgalvo, ka Pirmās instances tiesa nepareizi ir nospriedusi, ka Apstrīdētā lēmuma 1. pantā minētais pārkāpums pēc rakstura bija turpināts pārkāpums un ka tas tika izdarīts no 1986. gada 11. marta līdz 1994. gada 25. februārim ieskaitot. Šajā sakarā *TU* norāda uz Apstrīdētā sprieduma 406. punktu, kurā Pirmās instances tiesa ir nospriedusi, ka Apstrīdētā lēmuma 1. un 2. pantā minētie pārkāpumi "pēc rakstura" bija turpināti tā iemesla dēļ, ka "kolektīvā ekskluzivitātes režīma paplašināšana un *FEG* ieteikumu nosūtīšana cenu jautājumā nav neatkarīgi pārkāpumi; runa ir par pārkāpumus veidojošiem posmiem [..]". Pirmās instances tiesa kļūdaini ir balstījusies uz "netiešiem pierādījumiem", jo tās rīcībā nebija tiešo pierādījumu šajā sakarā.

154 Turklāt *TU* uzskata, ka Apstrīdētā sprieduma 408. punktā Pirmās instances tiesa nav izskaidrojusi iemeslu, kādēļ tomēr var pastāvēt jautājums par *FEG* un *NAVEG* noslēgto kolektīvās ekskluzivitātes režīmu laikposmā no 1986. gada 11. marta līdz 1994. gada 25. februārim, neesot pierādījumiem par šāda režīma esamību noteiktos laika posmos starp šiem diviem datumiem. Tādējādi šāds pārkāpums nav pamatots ar pierādījumiem:

— laikposmā no 1986. gada 11. marta, kas ir sanāksmes datums, kuras laikā *FEG* un *NAVEG* pirmo reizi apsprieda "nolīgumu starp divām apvienībām", līdz 1989. gada 28. februārim, kas ir datums, kurā divu apvienību administratīvās padomes pirmo reizi kopš minētās sanāksmes atsaucās uz *gentlemen's agreement*;

— laikposmā no 1991. gada 18. novembra, kas ir datums, kurā *FEG* pēdējo reizi pati sazinājās ar *NAVEG*, līdz 1994. gada 25. februārim, kas ir datums, kurā *NAVEG* pēdējo reizi minēja kolektīvā ekskluzivitātes režīma pastāvēšanu starp *FEG* un *NAVEG*.

155 *TU* uzskata, ka šāds apstāklis ir pretrunā normām, kas reglamentē pierādījumu iegūšanu un izmantošanu. Pēc tā domām, pārkāpums var tikt uzskatīts par veiktu vairāku gadu laikā, ja ir pierādīts, ka šajā laika posmā atbilstošie uzņēmumi darbojās kopējas gribas vadīti jautājumā par pārkāpuma priekšmetu un ka šī griba faktiski turpināja pastāvēt vai vismaz tika īstenota.

156 Tādējādi Pirmās instances tiesa ir piemērojusi kļūdainu kritēriju pierādījumu jomā.

157 Attiecībā uz ceturto pamatu kopumā Komisija uzskata, ka tas ir nepieņemams, jo tajā ir apstrīdēts Pirmās instances tiesas veiktais faktu vērtējums, saskaņā ar kuru konkurenci ierobežojošiem dokumentiem un konstatētai rīcībai bija kopējs mērķis un līdz ar to tie veidoja vienu pārkāpumu.

158 Pakārtoti attiecībā uz ceturtā pamata pirmo daļu Komisija norāda, ka Apstrīdētā sprieduma 406. punktā, ko *TU* kritizē, ir skaidri noteikts, ka Apstrīdētajā lēmumā konstatēto darbību kvalificēšana par "turpinātiem pārkāpumiem" nekādā veidā nav pamatota ar atsauci uz saistību starp dažādiem konkurenci ierobežojošiem dokumentiem, bet tā balstās uz pārkāpumu, kurus veido uz nenoteiktu laiku noslēgtie nolīgumi, raksturu un uz dokumentiem, kas paredzēti šo nolīgumu īstenošanai vai paplašināšanai.

159 Attiecībā uz *TU* argumentu par kolektīvās ekskluzivitātes režīma ilgumu un iespējamo pierādījuma par šī režīma pastāvēšanu ilgu laika posmu neesamību Komisija atsaucas uz Apstrīdētā sprieduma 90., 406. un 411. punktu, kurā Pirmās instances tiesa atkārtoti ir nospriedusi, ka pārkāpums bija jākvalificē kā "turpināts". Tomēr nolīguma, kas ir noslēgts uz nenoteiktu laiku, gadījumā Komisija tieši šī nolīguma rakstura dēļ nevarēja pierādīt tā pastāvēšanu visos attiecīgajos laika posmos.

160 Komisija secina, ka, tā kā Pirmās instances tiesa aizrādītos pārkāpumus ir kvalificējusi kā "turpinātus", kas ir fakta konstatācija, un tā kā neviens no kolektīvā ekskluzivitātes režīma dalībniekiem no tā tieši nenorobežojās, Pirmās instances tiesa pamatoti ir uzskatījusi, ka Komisijai nebija jāiesniedz papildu pierādījumi, lai atzītu nolīguma pastāvēšanu jebkurā no *TU* minētajiem laikposmiem.

— Tiesas vērtējums

161 Šīs ceturtā pamata pirmās daļas ietvaros *TU* būtībā apgalvo, ka Pirmās instances tiesa ir balstījusies uz kļūdainiem juridiskiem kritērijiem, vērtējot Komisijas iesniegto pierādījumu tās konstatējuma pamatojumam attiecībā uz kolektīvā ekskluzivitātes režīma ilgumu, dalība kurā tiek pārmesta *TU*. Tiktāl šī ceturtā pamata daļa attiecas uz tiesību jautājumu, par kuru var vērsties Tiesā ar apelāciju, un līdz ar to tā ir jāuzskata par pieņemamu.

162 Tā kā *gentlemen's agreement* pastāvēšanu apstrīdēja gan *FEG*, gan *TU*, Pirmās instances tiesa Apstrīdētā sprieduma 141. punktā ir uzskatījusi, ka ir jāizvērtē, vai Apstrīdētajā lēmumā Komisija bija izpildījusi tai uzlikto pierādīšanas pienākumu, secinot, ka pastāv pierādījumi par šīs *gentlemen's agreement* pastāvēšanu, sākot no 1986. gada 11. marta. Pirmās instances tiesa ir norādījusi, ka šis novērtējums balstās uz vispārēju attiecīgo tiešo un netiešo pierādījumu kopuma vērtējumu.

163 Pēc minētās *gentlemen's agreement* rašanās un īstenošanas pārbaudes Pirmās instances tiesa Apstrīdētā sprieduma 210. punktā ir norādījusi, ka, veicot vispārēju novērtējumu, *TU* un *FEG* nav izdevies apstrīdēt Komisijas Apstrīdētajā lēmumā minēto netiešo pierādījumu pārliecinošo, objektīvo un atbilstošo raksturu.

164 Šīs apelācijas ietvaros *TU* it īpaši apstrīd, ka atsauce uz "netiešiem pierādījumiem" kā uz pierādījumu kolektīvās ekskluzivitātes režīma esamībai un ilgumam ir atbilstoša.

165 Šis arguments nav pieņemams. Tiesa jau ir nospriedusi, ka lielākajā daļā gadījumu tādu darbību vai vienošanos pastāvēšana, kas vērstas pret konkurenci, ir jāsecina no virknes sakritību un netiešu pierādījumu, kuri, skatīti kopā un nepastāvot citam loģiskam skaidrojumam, var veidot pierādījumu par konkurences normu pārkāpumu (iepriekš minētais spriedums lietā *Aalborg Portland* u.c./Komisija, 57. punkts).

166 Kā norāda ģenerāladvokāte savu secinājumu 64. punktā, šādi netiešie pierādījumi un sakritības ļauj atklāt ne tikai pret konkurenci vērstu darbību vai nolīgumu pastāvēšanu, bet arī turpinātas pret konkurenci vērstas darbības ilgumu un nolīgumu, kas ir noslēgti, pārkāpjot konkurences normas, piemērošanas laika posmu.

167 Ņemot vērā šo judikatūru, Pirmās instances tiesa nav pieļāvusi tiesību kļūdu, jo ir pamatojusi savu vērtējumu par kolektīvā ekskluzivitātes režīma pastāvēšanu, kā arī par tā ilgumu ar "attiecīgo pierādījumu un netiešo pierādījumu kopuma vispārēju novērtējumu". Jautājums par to, kādu pierādījuma spēku Pirmās instances tiesa ir piešķīrusi katram Komisijas iesniegtajam pierādījumam un netiešajam pierādījumam, tomēr ir jautājums par faktu vērtējumu, kuru kā tādu Tiesa apelācijas ietvaros nekontrolē.

168 Šīs ceturtā pamata pirmās daļas ietvaros *TU* pārmet Pirmās instances tiesai arī to, ka tā nav ņēmusi vērā, ka nav pierādījumu par kolektīvā ekskluzivitātes režīma pastāvēšanu noteiktos laika posmos.

169 Šajā sakarā ir jāprecizē, ka Apstrīdētā sprieduma 406. punktā Pirmās instances tiesa ir nospriedusi, ka Komisija ir iesniegusi pierādījumu par turpināta pārkāpuma esamību laikposmā no 1986. gada līdz 1994. gadam ieskaitot. Tas, ka šāds pierādījums netika iesniegts par konkrētiem laika posmiem, nav šķērslis, lai pārkāpumu uzskatītu par turpinātu tajā laika posmā, kas ir plašāks nekā šie laika

posmi, jo šāds konstatējums balstās uz objektīviem un saskaņotiem netiešiem pierādījumiem. Šāda pārkāpuma vairāku gadu garumā ietvaros tam, ka aizliegtais nolīgums izpaužas dažādos laika posmos, kurus var nodalīt ar lielākiem vai mazākiem laika posmiem, neietekmē šī aizliegtā nolīguma esamību, ja vien šo pārkāpumu veidojošām dažādām darbībām ir viens mērķis un tās veido viena veida un turpinātu pārkāpumu.

170 Tomēr Apstrīdētā sprieduma 342. punktā Pirmās instances tiesa ir konstatējusi, ka kolektīvajam ekskluzivitātes režīmam un cenu noteikšanas darbībām bija viens pret konkurenci vērsts mērķis, ko veidoja cenu uzturēšana konkurenci pārsniedzošā līmenī, pirmkārt, samazinot to uzņēmumu konkurētspēju, kas vēlas darboties elektrotehnikas vairumtirdzniecības tirgū Nīderlandē un tādējādi konkurēt ar *FEG* biedriem, nepiederot šai apvienībai, un, otrkārt, daļēji koordinējot to cenu politiku.

171 Tādējādi, kā norādījusi ģenerāladvokāte savu secinājumu 61. punktā, no šī Pirmās instances tiesas konstatējuma izriet, ka katram no minētajiem pārkāpumiem, proti, kolektīvajam ekskluzivitātes režīmam un saskaņotajām darbībām cenu jomā, bija viens mērķis.

172 Turklāt ir jāuzsver, ka Apstrīdētā sprieduma 408. punktā Pirmās instances tiesa detalizēti ir izklāstījusi netiešos pierādījumus, kuri Komisijai ļāva noteikt kolektīvā ekskluzivitātes režīma ilgumu. Šis punkts ir izteikts šādi:

"Attiecībā uz [apstrīdētā] lēmuma 1. pantā minēto pārkāpumu Komisija nevarēja precīzi noteikt datumu, kurā tika izveidots kopējais ekskluzivitātes režīms. Tomēr tā varēja iesniegt pierādījumu šī režīma pastāvēšanai no 1986. gada 11. marta sanāksmes, kuras laikā *FEG* un *NAVEG* administratīvās padomes atsaucās uz

gentlemen's agreement. Komisija atsaucās arī uz vairākiem pēc šīs sapulces radušamies netiešiem pierādījumiem, uz kuru pamata tā uzskatīja, ka *NAVEG* biedri turpināja piemērot *gentlemen's agreement* (skat. [apstrīdētā] lēmuma 47.–49. apsvērumu). Komisija turklāt norādīja uz vairākiem netiešiem pierādījumiem, kas pierāda, ka *NAVEG* biedri ievēroja savas apvienības ieteikumus, īstenojot *gentlemen's agreement* ([apstrīdētā] lēmuma 50.–52. apsvērums). Pēdējais no šiem netiešiem pierādījumiem ir sabiedrības *Hemmink* iekšējās sapulces 1994. gada 25. februāra protokols, kuras laikā šis *NAVEG* biedrs ir norādījis, ka tas atteicās veikt piegādi vairumtirgotājam, kas nav *FEG* biedrs. Attiecībā uz izdarīto spiedienu, it īpaši no *TU* puses, uz ražotājiem, kas nav *NAVEG* biedri, lai tie neveiktu piegādes vairumtirgotājiem, kas nav *FEG* biedri, nav strīda arī par to, ka tas ir ticis darīts divpadsmit mēnešu laikā, sākot no 1990. gada jūlija."

173 Tā kā Pirmās instances tiesas veiktais Komisijas iesniegtā pierādījuma attiecībā uz kolektīvā ekskluzivitātes režīma ilgumu vērtējums bija pamatots ar pareiziem juridiskiem kritērijiem un Apstrīdētā sprieduma punkti, kas attiecas uz šo jautājumu, bija pietiekami pamatoti, ceturtā pamata pirmā daļa ir jānoraida kā nepamatota.

Par ceturtā pamata otro daļu attiecībā uz pārkāpuma ilgumu cenu noteikšanas jautājumā

— Lietas dalībnieku argumenti

174 *TU* apgalvo, ka Pirmās instances tiesa Apstrīdētā sprieduma 406. punktā nepareizi ir nospriedusi, ka pārkāpums cenu noteikšanas jautājumā, kas minēts Apstrīdētā lēmuma 2. pantā, būtībā bija turpināts un ka tas ilga no 1988. gada 21. decembra līdz 1994. gada 24. aprīlim ieskaitot.

175 It īpaši *TU* kritizē to, ka Pirmās instances tiesa apstākļus, kuru rezultātā tika konstatēts Apstrīdētā lēmuma 2. pantā minētais pārkāpums, uzskatīja nevis par tādiem apstākļiem, kas veido atsevišķus pārkāpumus, bet par viena vienīga pārkāpuma sastāvdaļām. Tas uzsver, ka tajā pašā laikā Pirmās instances tiesa tomēr ir atzinusi, ka šiem apstākļiem, kā tas izriet arī no Apstrīdētā sprieduma 413. punkta, bija ļoti dažāds ilgums, proti, 15, 9, 4 un 6 gadi.

176 *TU* uzskata, ka uzmanīgāka šo "apstākļu" pārbaude atklāj, ka tie ir pilnīgi neviendabīgi. Pirmās instances tiesai, ņemot vērā EKL 81. panta 1. punkta piemērošanas kritērijus un it īpaši ņemot vērā kritēriju par tirdzniecības starp dalībvalstīm ietekmēšanu, bija jāpārbauda katrs laika posms atsevišķi.

177 Savukārt Komisija uzskata, ka šī ceturtā pamata daļa ir balstīta uz nepareizu Apstrīdētā sprieduma teksta izpratni. Tā norāda, ka Pirmās instances tiesas konstatējums minētā sprieduma 406. punktā attiecībā uz cenu noteikšanas pārkāpuma ilgumu balstās uz pārkāpuma raksturu. Faktiski to veido uz nenoteiktu laika posmu pieņemtie saistošie lēmumi, kā arī vairāki dokumenti un rīcība, kuru mērķis bija uz nenoteiktu laiku saglabāt mākslīgi augstas cenas Nīderlandes tirgū.

— Tiesas vērtējums

178 EKL 81. panta 1. punkta pārkāpums var izrietēt ne tikai no atsevišķa dokumenta, bet arī no vairākiem dokumentiem, vai arī no turpinātas rīcības. Šo interpretāciju nevar apstrīdēt, tādēļ ka viens vai vairāki šādi dokumenti vai turpinātā rīcība pati par sevi un atsevišķi var būt minētā noteikuma pārkāpums. Ja dažādās darbības var ietvert

"kopējā plānā" to vienādā mērķa dēļ, kas izkropļo konkurenci Kopējā tirgus teritorijā, Komisijai ir tiesības uzlikt atbildību par šīm darbībām, kas saistītas ar dalību attiecīgajā pārkāpumā kopumā (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Aalborg Portland* u.c./Komisija, 258. punkts).

179 No Apstrīdētā sprieduma izriet, ka tieši šāds argumentācija ir pamatā Pirmās instances tiesas veiktajai saskaņoto darbību cenu jautājumā kvalificēšanai par tādām, kas veido vienu turpinātu pārkāpumu.

180 It īpaši Apstrīdētā sprieduma 342. punktā Pirmās instances tiesa ir konstatējusi, ka kolektīvajam ekskluzivitātes režīmam un cenu noteikšanas darbībām ir viens pret konkurenci vērsts mērķis, ko veido cenu uzturēšana konkurenci pārsniedzošā līmenī, pirmkārt, samazinot to uzņēmumu konkurētspēju, kas vēlas darboties elektrotehnikas vairumtirdzniecības tirgū Nīderlandē un tādējādi konkurēt ar *FEG* biedriem, nepiederot šai apvienībai, un, otrkārt, daļēji koordinējot to cenu politiku.

181 Kā norādījusi ģenerāladvokāte savu secinājumu 61. punktā, no šāda konstatējuma izriet arī, ka katram šim pārkāpumam pašam par sevi, proti, kolektīvajam ekskluzivitātes režīmam un saskaņotajām darbībām cenu jautājumā, bija šis viens mērķis.

182 Tādējādi Apstrīdētā sprieduma 406. punkts kopskatā ar Pirmās instances tiesas veikto konstatējumu minētajā 342. punktā neatklāj ne tiesību kļūdu, ne arī šī sprieduma pamatojuma trūkumu.

183 Turklāt ir jāatgādina, ka, lai piemērotu EKL 81. panta 1. punktu, nolīguma konkrētai ietekmei nav nozīmes, ja izrādās, ka tās mērķis ir traucēt, ierobežot vai izkropļot konkurenci Kopējā tirgū (iepriekš minētais spriedums lietā *Aalborg Portland* u.c./ Komisija, 261. punkts).

184 Tā kā Pirmās instances tiesa ir konstatējusi aizliegto darbību cenas noteikšanas jomā pret konkurenci vērsto mērķi, tai nebija pienākuma uzsākt pārbaudi par šo darbību konkrēto ietekmi uz tirgu.

185 No iepriekš minētā izriet, ka ceturtā pamata otrā daļa ir jānoraida kā nepamatota.

Par ceturtā pamata trešo daļu attiecībā uz *TU* inkriminēto pārkāpumu ilgumu

— Lietas dalībnieku argumenti

186 *TU* norāda, ka, ja ceturtā pamata pirmā un otrā daļa ir jāpieņem, tad *a fortiori* tā rezultātā ir jāsamazina Apstrīdētā lēmuma 3. pantā minētā pārkāpuma ilgums.

187 Komisija norāda uz savu argumentāciju attiecībā uz jau minētajām ceturtā pamata daļām un secina, ka tā trešā daļa un līdz ar to viss šis pamats kopumā ir jānoraida kā nepieņemams vai vismaz kā nepamatots.

— Tiesas vērtējums

188 Tā kā šī pamata pirmā un otrā daļa tika noraidīta, ir jāsecina, ka ceturtā pamata trešā daļa nav atbalstāma.

Par piekto pamatu, kas saistīts ar lūgumu par naudas soda apmēra samazināšanu

189 Pēc *TU* domām, Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tiesību kļūdu, jo, neskatoties uz neprecīzu pārkāpumu ilguma vērtējumu un saprātīga termiņa principa neievērošanu no Komisijas puses, tā ir atteikusies papildus samazināt naudas soda apmēru, vai vismaz Apstrīdētais spriedums šajā sakarā nav pietiekami pamatots. Šis pamats ietver trīs daļas.

Par piektā pamata pirmo daļu attiecībā uz naudas soda apmēra samazināšanu tādēļ, ka *TU* inkriminēto pārkāpumu ilgums, iespējams, tika noteikts nepareizi

— Lietas dalībnieku argumenti

190 *TU* apgalvo, ka atbilstoši Regulas Nr. 17 15. pantam, lai noteiktu naudas soda apmēru, ko Komisija uzliek uzņēmumam par EKL 81. panta 1. punkta pārkāpumu, ir jāņem vērā pārkāpuma smagums un ilgums. Tā norāda, ka Komisijas paziņojums par vadlīnijām, aprēķinot uzliekamo naudas sodu, piemērojot Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu un EOTK līguma, kas ir publicēts 1998. gada 14. janvāra *Eiropas Kopienu Oficiālajā Vēstnesī* (OV C 9, 3. lpp.), 65. panta 5. punktu, paredz iespēju samazināt naudas soda pamatsummu, ja to pamato īpaši atbildību mīkstinoši apstākļi.

191 *TU* uzskata, ka Komisija un Pirmās instances tiesa, nosakot naudas soda apmēru, nav ņēmušas vērā šīs normas un ka tādējādi tās ir pārkāpušas Kopienu tiesības vai vismaz principu norādīt pamatojumu un samērīguma principu attiecībā uz minētās summas noteikšanu. Komisija ir atsaukusies uz kļūdainu pārkāpuma ilgumu, nosakot naudas soda apmēru, un Pirmās instances tiesa nav pietiekami pamatojusi savu atteikumu papildus samazināt šo summu.

192 *TU* uzskata, ka pārkāpumus, kuru izdarīšana tam tiek inkriminēta, nevar uzskatīt par tādiem, kas veido vienu turpinātu pārkāpumu, un nevar apgalvot, ka pārkāpums, par ko ir uzlikts sods, ir turpinājies astoņus gadus. Pretēji tam, ko Tiesa ir nospriedusi iepriekš minētā sprieduma lietā *Aalborg Portland* u.c./Komisija 258. punktā, šajā gadījumā nav jautājuma par "kopējo plānu".

193 Komisija galvenokārt norāda, ka piektais pamats ir acīmredzami nepieņemams. Pirmās instances tiesa Apstrīdētā sprieduma 436.–438. punktā ir uzskatījusi, ka, ņemot vērā šīs lietas īpašos apstākļus, atkārtota naudas soda apmēra samazināšana nav pamatota. Atbilstoši Tiesas pastāvīgajai judikatūrai (iepriekš minētais spriedums lietā *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, 614. punkts) tai nav pienākuma Pirmās instances tiesas vērtējumu aizvietot ar savu vērtējumu, lemjot par naudas soda apmēru.

194 Pakārtoti attiecībā uz "kopējo plānu", kura pastāvēšanu apstrīd *TU*, Komisija norāda uz Apstrīdētā sprieduma 342. punktu, kurā Pirmās instances tiesa ir norādījusi, ka abiem pārkāpumiem ir viens pret konkurenci vērsts mērķis.

195 Tādējādi Komisija secina, ka piektā pamata pirmā daļa ir acīmredzami nepamatota.

— Tiesas vērtējums

196 Jāatgādina, ka vienīgi Pirmās instances tiesa ir kompetenta kontrolēt veidu, kādā Komisija katrā konkrētajā gadījumā ir novērtējusi prettiesiskās rīcības smagumu. Apelācijas ietvaros Tiesa, veicot kontroli, pirmkārt, pārbauda, cik lielā mērā Pirmās instances tiesa juridiski pareizi ir ņēmusi vērā visus būtiskos apstākļus, lai novērtētu konkrētās rīcības smagumu saskaņā ar EKL 81. pantu un Regulas Nr. 17 15. pantu, un, otrkārt, pārbauda, vai Pirmās instances tiesa no juridiskā viedokļa pietiekami ir atbildējusi uz visiem argumentiem, kas ir minēti lūguma par naudas soda atcelšanu vai tā apmēra samazināšanu pamatojumam (skat. it īpaši iepriekš minēto spriedumu lietā *Baustahlgewebe*/Komisija, 128. punkts).

197 Šajā gadījumā ir skaidrs, ka *TU* nav iesniedzis nevienu dokumentu, kas pierādītu, ka Pirmās instances tiesa nav juridiski pareizi ņēmusi vērā visus būtiskos apstākļus, lai novērtētu konkrētās rīcības smagumu saskaņā ar EKL 81. pantu un Regulas Nr. 17 15. pantu. Minētais uzņēmums neatsaucas arī uz to, ka Pirmās instances tiesa nav pietiekami no juridiskā viedokļa atbildējusi uz visiem tā argumentiem, kuru mērķis ir panākt naudas soda atcelšanu vai tā apmēra samazināšanu.

198 Turklāt ir acīmredzams, ka piektā pamata pirmā daļa ir tieši saistīta ar *TU* norādītajiem argumentiem sava ceturtā pamata pamatojumam, saskaņā ar kuriem Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tiesību kļūdu, jo tā uzskatīja par pārliecinošu Komisijas iesniegto pierādījumu par Apstrīdētajā lēmumā konstatēto pārkāpumu ilgumu. Tā kā šie argumenti tika noraidīti šī ceturtā pamata izskatīšanas ietvaros, piektā pamata pirmā daļa ir jānoraida.

Par piektā pamata otro daļu attiecībā uz naudas soda apmēra samazināšanu administratīvās procedūras pārmērīgā ilguma dēļ

— Lietas dalībnieku argumenti

199 *TU* norāda, ka Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tiesību kļūdu, nosakot tam uzliktā naudas soda apmēru, vai vismaz nepietiekami šajā sakarā pamatojusi Apstrīdēto spriedumu, lai gan tai bija jāsamazina šī summa administratīvās procedūras pārmērīgā ilguma dēļ.

200 *TU* iebilst Pirmās instances tiesai, ka tā Apstrīdētā sprieduma 77. un 85. punktā ir nospriedusi, ka Komisija bija atbildīga par saprātīga termiņa principa neievērošanu, un tomēr minētā sprieduma 438. punktā apstiprinājusi, ka *FEG* un *TU* "nav iesnieguši nevienu dokumentu par to, ka Pirmās instances tiesa, īstenojot savu pilnas jurisdikcijas kompetenci, plāno piešķirt papildu naudas soda apmēra samazinājumu". Šāds vērtējums ir pamatots nesaprotami.

201 Komisija norāda, ka Apstrīdētais spriedums jautājumā par administratīvās procedūras ilguma saistību ar *TU* uzliktā naudas soda apmēra papildu samazinājumu ir pamatots skaidri un detalizēti. Pirmkārt, Komisija norāda, ka Pirmās instances tiesa minētā sprieduma 87.–93. punktā ir konstatējusi, ka saprātīga

termiņa pārkāpšana neierobežoja *TU* aizstāvības tiesības. Otrkārt, Pirmās instances tiesa ir pārbaudījusi, vai īpašie lietas apstākļi pamatoja naudas soda apmēra papildu samazināšanu, un šajā sakarā konstatēja — kā izriet no šī paša sprieduma 438. punkta, — ka *TU* nebija sniegusi pamatojumu šādam samazinājumam.

— Tiesas vērtējums

202 Tādējādi, kā izriet no Apstrīdēta lēmuma pamatojuma 152. un 153. punkta, kas ir citēti šī sprieduma 9. punktā, Komisija, samazinot naudas sodu apmēru, jau bija ņēmusi vērā pārmērīgo administratīvās procedūras ilgumu, par ko tā ir atbildīga.

203 Apstrīdētā sprieduma 438. punktā Pirmās instances tiesa ir konstatējusi, ka "Komisija pēc savas iniciatīvas ir samazinājusi naudas sodu. Iespēja veikt šādu samazinājumu ietilpst Komisijas pilnvaru īstenošanas ietvaros. Prasītājas nav iesniegušas nevienu pierādījumu par to, ka Pirmās instances tiesa, izmantojot savu pilnas jurisdikcijas kompetenci, plāno papildus samazināt naudas soda apmēru. Līdz ar to prasītāju lūgumu šajā sakarā nevar apmierināt."

204 Šis konstatējums neietver nevienu tiesību kļūdu.

205 Turklāt šī piektā pamata daļa ir tieši saistīta ar *TU* norādītajiem argumentiem sava pirmā pamata pamatojumam, saskaņā ar kuru Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tiesību kļūdu tādējādi, ka tā uzskatīja, ka saprātīga termiņa pārkāpums nepamato Apstrīdētā lēmuma atcelšanu. Tā kā pamats, kas balstīts uz saprātīga termiņa principa pārkāpumu, tika noraidīts, kas izriet, pirmkārt, no Apstrīdētā sprieduma neatceltās daļas, un, otrkārt, no Tiesas vērtējuma par minēto pamatu, šī piektā pamata daļa ir jānoraida.

Par piektā pamata trešo daļu attiecībā uz naudas soda apmēra noteikšanu, ņemot vērā *TU* dalību Apstrīdētajā lēmumā minētajos pārkāpumos

— Lietas dalībnieku argumenti

206 *TU* norāda, ka Pirmās instances tiesa, nosakot *TU* uzliktā naudas soda apmēru, nav pietiekami pamatojusi savu vērtējumu, saskaņā ar kuru šis apmērs ir saprātīgs salīdzinājumā ar *FEG* uzlikto naudas soda apmēru (Apstrīdētā sprieduma 431.–433. punkts).

207 Komisija šajā sakarā norāda uz Apstrīdētā sprieduma 416.–438. punktu, kuros Pirmās instances tiesa ir pārbaudījusi un pamatoti noraidījusi visus argumentus, kas bija vērsti uz naudas soda apmēra samazināšanu.

208 Komisija secina, ka piektā pamata trešā daļa ir nepieņemama un katrā ziņā nepamatota un ka tāds ir viss pamats kopumā.

209 *CEF* norāda arī, ka piektais pamats nav pieņemams, jo šajā gadījumā runa ir par Pirmās instances tiesas veikto fakta konstatāciju, ko nevar pārskatīt šīs apelācijas ietvaros.

— Tiesas vērtējums

210 Attiecībā uz iespējamo naudas soda apmēra nesamērīgumu ir svarīgi atgādināt, ka Tiesai, spriežot par tiesību jautājumiem apelācijas ietvaros, nav pienākuma taisnīguma iemeslu dēļ ar savu vērtējumu aizvietot Pirmās instances tiesas vērtējumu, kas pieņemts, izmantojot savu pilnas jurisdikcijas kompetenci, par uzņēmumiem uzliktā naudas soda apmēru Kopienu tiesību pārkāpuma dēļ (1997. gada 17. jūlija spriedums lietā C-219/95 P *Ferriere Nord*/Komisija, *Recueil*, I-4411. lpp., 31. punkts, un iepriekš minētais spriedums lietā *Baustahlgewebe*/Komisija, 129. punkts).

211 No tā izriet, ka šī piektā pamata daļa ir jāatzīst par nepieņemamu, jo tās priekšmets ir Komisijas uzliktā naudas soda apmēra vispārēja pārskatīšana (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Baustahlgewebe*/Komisija, 129. punkts).

212 Turklāt, uzmanīgi lasot šo piektā pamata daļu, kļūst skaidrs, ka tā ir saistīta ar *TU* izvirzītajiem argumentiem sava trešā pamata pamatojumam, saskaņā ar kuru Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi tiesību kļūdu, jo tā ir uzskatījusi, ka Komisija pareizi varēja uzlikt individuālu atbildību šim uzņēmumam par Apstrīdētā lēmuma 1. un 2. punktā minētajiem pārkāpumiem. Tā kā trešais pamats tika noraidīts, piektā pamata trešā daļa katrā ziņā ir jānoraida kā nepamatota.

213 No iepriekš minētā izriet, ka piektais pamats daļēji kā nepieņemams un daļēji kā nepamatots ir jānoraida pilnībā.

Par tiesāšanās izdevumiem

214 Reglamenta 122. panta pirmā daļa paredz, ka, ja apelācija nav pamatota vai ja tā ir pamatota un Tiesa lietā taisa galīgo spriedumu, Tiesa lemj par tiesāšanās izdevumiem. Atbilstoši minētā Reglamenta 69. panta 2. punktam, kas piemērojams apelācijas tiesvedībā, pamatojoties uz šī paša Reglamenta 118. pantu, lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs. Tā kā *TU* spriedums ir nelabvēlīgs, izņemot pamatu, kas balstīts uz saprātīga termiņa principa pārkāpumu, ko Tiesa tomēr noraidīja, tad *TU* jāpiespriež atlīdzināt šī procesa tiesāšanās izdevumus. Attiecībā uz tiesāšanās izdevumiem, kas saistīti ar tiesvedību pirmajā instancē, kurā ir pieņemts Apstrīdētais spriedums, ir jānospriež, ka, neraugoties uz Apstrīdētā sprieduma daļēju atcelšanu, *TU* ir jāpiespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus atbilstoši minētā sprieduma 3. punktā definētajiem noteikumiem.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (pirmā palāta) nospriež:

1) **Eiropas Kopienu Pirmās instances tiesas 2003. gada 16. decembra spriedumu apvienotajās lietās T-5/00 un T-6/00 *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied* un *Technische Unie*/Komisija atcelt tikai tiktāl, ciktāl Pirmās instances tiesa, izskatot pamatu, kas balstās uz saprātīga termiņa principa pārkāpumu, nav pārbaudījusi, vai visas administratīvās procedūras pārmērīgais ilgums, par ko ir atbildīga Eiropas Kopienu Komisija, proti, ieskaitot stadiju pirms paziņojuma par iebildumiem, varēja ietekmēt turpmākās *Technische Unie BV* aizstāvības iespējas;**

2) **pārējā daļā apelāciju noraidīt;**

3) ***Technische Unie BV* Pirmās instances tiesā celto prasību tiktāl, ciktāl tā daļēji balstīta uz pamatu, kurš attiecas uz saprātīga termiņa principa pārkāpumu, noraidīt;**

4) ***Technische Unie BV* atlīdzina šī procesa tiesāšanās izdevumus. Tiesāšanās izdevumus saistībā ar tiesvedību Pirmās instances tiesā, kurā tika pieņemts 2003. gada 16. decembra spriedums apvienotajās lietās T-5/00 un T-6/00 *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied* un *Technische Unie*/Komisija, atlīdzina *Technische Unie BV* atbilstoši minētā sprieduma 3. punktā noteiktajiem nosacījumiem.**

[Paraksti]